

1 750625

Emil Vora
Buc/938

POEMELE LUI EDGAR POE

DONAȚIE
AL. MAROIU

De Emil Gulian:

DUH DE BASM

Poeme, 1934

Premiat de « Societatea Scriitorilor Români »

INVAZIE

S'au tras din această carte
pe hârtie Vidalon, treizeci și
cinci de exemplare nepuse în
comerț, numerotate de la 1 la 35

POEMELE
LUI EDGAR POE

Traduse din limba engleză în forma lor cu un studiu introductiv

de

EMIL GULIAN

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ • REGELE CAROL II •
39, Bulevardul Lascar Catargi, 39
1938

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
Cota T150 625

T150 625

pe 135/12

714/11

B.C.U. "CAROL I" BUCUREȘTI

C20113560

STUDIU INTRODUCŢIV

După cercetările mai noi care au înlăturat erorile datorite şi înaintaşilor şi mistificărilor poetului, se pare că ziua naşterii lui Edgar Poe e 19 Ianuarie 1809, iar locul naşterii, Boston.

Despre bunicul său, David Poe din Baltimore, se ştie că era descendent al unei familii de scoţieni stabiliţi în Irlanda şi în urmă în America, unde în Pensylvania, o regiune se şi chiamă Valea lui Poe. Insurgent la 1778, el a fost de mare ajutor lui La Fayette, care în 1824 a şi venit să se închine la mormântul lui, în semn de recunoştinţă. Foarte avut şi stimat, lui David Poe nu i se mai spunea spre bătrâneţe decât « generalul Poe ».

Tatăl lui Poe, numit tot David, de o sănătate şubredă şi preferând dela vârsta de 15 ani punch-ul şi declamaţia studiilor de drept, se sui de câteva ori pe scenă, până ce, la vârsta de douăzeci şi patru de ani, porni în pribegie cu trupa de teatru veşnic în turneu « Green Players » din Virginia, pentru ca peste doi ani, să se căsătorească cu una dintre actriţele acestei trupe, Elisabeta Arnold, fiică şi nepoată de actriţe şi actori cu oarecare laimă, care era originară din Țara Galilor, deci tot

cellă, ca și Poe. Din căsătoria lor săracă în bani și în glorie se nasc trei copii: William-Henry, Edgar și Rosalie — aceasta se pare de paternitate dubioasă.

Actor mediocru, căzut în cele din urmă pradă alcoolismului, David Poe își părăsește soția și moare curând; iar Elisabeta după câteva succese în roluri destul de importante dar susținute mai mult de un fizic plăcut — și care nu-i dau dreptul decât la câteva apeluri în gazete către inimile caritabile să se înduioșeze de sărăcia ei, — moare și ea bolnavă de tuberculoză în camera mizeră a unei modiste, la Richmond, lăsând lui Edgar Poe, pe atunci în vârstă de trei ani, o amintire subconștientă care se pare că avea să-l urmărească toată viața.

Rămași singuri, Rosalie și Edgar — căci William fusese mai demult lăsat în grija bunicilor — sunt culeși de două cliente ale modistei. Doamna Allan care-l luă pe Edgar, era frumoasa și blânda soție a unui foarte bogat negustor, asociat al unei firme de comerț și transporturi.

În casa soților Allan educația lui Poe fu destul de îngrijită, iar atmosfera pătrunsă chiar de oarecare lux. Mărturiile timpului ni-l arată pe «Eddy» îmbrăcat în haine de catifea, iubit de părinții quasi-adoptivi și urmând înainte de șase ani cursurile unei grădini de copii.

Interesele de afaceri și de familie chemând pe Allan în Anglia, întreaga familie pleacă în Scoția, al cărui peisaj, văzut prin prisma proprie, apare mai târziu ca un leit motiv în poemele lui Poe, care urmează aci

cursurile câtorva școli a căror atmosferă e evocată în nuvela William Wilson.

Caracterul complex și ciudat al lui Poe începe să se contureze din această epocă. Orgoliul lui excesiv începe să se manifeste. Fîre nervoasă și capricioasă, trece ușor dela tristețe la veselie, dela sociabilitate la sălbăticie, dela blîndețe la impulsivitate, aci provocînd admirația colegilor, aci groaza lor când devenea închis și tiran, nervos și fantast — rămânînd însă totdeauna excepțional și atrăgînd oriunde atenția asupra lui, atît prin înfățișarea lui fizică cît și prin ființa lui intelectuală. Dar, deși încă sportiv și muncitor (cu destule toane), încep din această epocă să se afirme semnele unei nevroze care va merge crescînd, odată cu un egocentrism excesiv. Influența poveștilor marinărești cum și a legendelor și cântecelor melodioase și melancolice ale sclavilor negri din America ai lui Allan, trebuie și ea aici menționată.

Afacerile lui John Allan mergînd prost, după cinci ani, familia se întoarce la Richmond unde Edgar începu mai intens ca oricînd să scrie versuri, îndrăgostindu-se de mai toate fetele de vîrsta lui pe care le cunoștea. Pînă cînd, întovărășind într'o zi un camarad dela școală, întîlni primul și poate cel mai mare amor al său în persoana mamei acestuia, Jane Stanard, care îi adresă cîteva cuvinte amabile de bun venit și de admirație pentru talentul lui, cum desigur nu i se întîmpla să audă des. Jane Stanard, cîntată în prima poemă Elenei («Elena, frumusețea ta...») și mai tîrziu în Lenore, mîri curînd. Se spune că poetul venea deseori să plîngă pe

mormântul celei în care întâlnește încă odată amintirea și destinul mamei sale pierdute.

La venirea lui La Fayette să salute mormântul « generalului » Poe, îl întâlnim pe Edgar ales « locotenent » al unei companii de tineri voluntari improvizați, cari trebuiau să-i formeze garda, ceea ce alături de importanța care se dădea bunicului, îl făcu să simtă mai mult ca oricând nevoia independenței, mai ales față de pedepsele corporale și asprimea cu care tatăl său « adoptiv » înțelegea, cu cele mai bune intenții, să-l crească. Incep primele nemulțumiri, eșite din ciocnirea a două mentalități diferite, în care armele erau deoparte câteva scrisori care se refereau la paternitatea Rosaliei, iar de cealaltă svonurile publice despre câteva infidelități conjugale ale lui Allan, care mai era părintele unor copii născuți în afară de căsătorie. În plus se pot imagina raporturile reale între Edgar și un tată, care deși mândru de succesele de început ale fiului său, e din ce în ce mai alarmat în urmă de eșirea lui din tiparele obișnuite, până la a lua hotărârea de a-i impune cu orice preț cariera dreptului. « Revoluționarul », încrezător în geniul lui, dorea totuși să rămână cu orice preț numai scriitor, ceea ce, după cât se pare, nici pe atunci nu putea constitui o carieră.

Bucuros să scape de un judecător de fiecare zi, Allan îi îngăduie în cele din urmă lui Edgar să plece la Universitatea Virginia și să studieze literale. După un an de lecții preparatorii, plătite tot de Allan în vederea unui cât mai strălucit succes, Poe pleacă, nu fără a fi obținut între timp dela concetățeană sa Sarah Elmira

Royster, promisiunea că, la întoarcere, îl va lua în căsătorie.

La universitate Poe aducea înfățișarea lui de gentleman, deprinsă între vechile tradiții ale celei mai bune societăți din Richmond și care nu îl va părăsi mai târziu nici în zdrențe. Mai aducea destulă putere de muncă și dorință de a se instrui, dar și o oarecare superficialitate, — datorită firii lui impulsive și neegale — în studiul limbilor latină, franceză, italiană și greacă cu care se ocupa, citind în acelaș timp pe marii poeți englezi.

Universitatea Virginia era condusă de principiile cele mai înaintate ale timpului dar lăsa studenților, cari locuiau înăuntrul ei, o libertate completă, în care jocurile de cărți, cheșurile, duelurile, datoriile, nu erau rare. Aici Edgar Poe la 17 ani, pe lângă multe alte extravagante care îl făcură să apară față de colegii săi ca un fel de demon al răului, începu să bea cu o furie maladivă.

Cu toate repetatele lui scrisori, câteva datorii de joc și altele obișnuite nu jură onorate de John Allan, care neșind niciodată prea generos îl mai pusese și altădată pe Edgar în inferioritate față de colegii săi, toți fii de bogătași mai darnici. Relațiile se încordară atât, încât tatăl « adoptiv » preferă, după nici un an de Universitate, să-l cheme pe Edgar acasă. Edgar întorcându-se nefericit, găsește pe Elmira căsătorită în grabă de părinții ei cari doreau cu orice preț să o scape de cel care începuse să le pară tuturor un bun de nimic. Iar John Allan, considerând și el poemele la care Poe lucra din ce în ce mai pasionat, pierdere de timp, desamăgit în

speranțele lui, se hotărăște să nu mai acorde protecție celui pe care îl crescuse până atunci, mai ales că în cercurile familiare Poe era totdeauna de partea mamei sale adoptive, la care ținea. Dar Edgar se vede și el silit să nu se mai supună condițiilor care i se puneau în schimbul întreținerii: de a studia dreptul acasă, de a ține contabilitatea întreprinderii, ba chiar de a sta uneori în magazin. Se hotărăște să plece de acasă pentru a putea să-și realizeze destinul literar. Se refugiază într'o tavernă, de unde — după câteva scrisori sfâșietoare dar fără rezultat, în care îi reproșează lui Allan că după ce i-a sădit în suflet ambiția nu-i mai dă mijloacele de a se ridica, — fără alți bani decât câțiva dăruiri de soția lui Allan, se îmbarcă sub un nume fals și pleacă la Boston, orașul său natal, unde un prieten tipograf îi tipărește primul volum: Tamerlane și alte poeme, de un Bostonian (1827)¹.

¹) Înainte de a-l publica, Poe trimete câteva poeme lui John Neal directorul unei reviste, dela care primește prima încurajare, atât de interesantă acum, în lumina timpului, sub forma următoare: «Dacă E. A. Poe din Baltimore (ale cărui versuri asupra Cerului — cu toate că el le consideră cu totul superioare tuturor celor pe care le-a produs poezia americană, cu rezerva a două sau trei fleacuri — sunt, deși sarbede, totuși de un sarbăd destul de plăcut) vrea să se arate sever față de el însuși, e capabil să scrie un frumos, poate un magnific poem. Are cu ce să justifice această speranță în următoarele versuri (citează câteva versuri din *Țara Ferică* în prima versiune). Nu avem loc să publicăm și altele».

La care Poe răspunde: «Sunt tânăr, nu am încă 20 de ani, sunt poet, dacă cultul profund al oricărei frumuseți poate să facă din mine un poet și doresc să fiu, în sensul curent al cuvântului. Ași

Dar trăind mereu în mare mizerie, după multe noi scrisori de cereri de bani, Edgar Poe se înrolează în același an, sub alt nume, într'un regiment de artilerie.

Biografia mai noui sunt de acord în a recunoaște că Poe nu a călătorit nici în această epocă din viața lui, nici în alta, în Grecia, Rusia, Franța sau la Londra, așa cum îi plăcea să se laude mai târziu, cu gândul la viața aventuroasă a lui Byron și cu intenția de a face să se uite înrolarea în armată, desconsiderată pe atunci.

Viața militară îi servește lui Poe în special pentru a scrie, a se interesa de astronomie și a trăi într'un ținut subtropical a cărui atmosferă va apare în multe opere ale sale. Se poartă totuși bine și ajunge la cel mai mare grad înainte de acela de ofițer.

E o perioadă liniștită întreruptă numai de un eveniment nefericit. Mama sa « adoptivă » moare, probabil de tuberculoză. La căpătâiul ei Poe e chemat prea târziu, așa că nu mai poate decât să-i viziteze mormântul. Sufărință mare pentru acela în viața căruia trebuia să revină de câteva ori aceeași întâmplare tragică: « moartea unei

da lumea întreagă să pot să dau corp cel puțin la jumătate din ideile care plutesc în imaginația mea... Sunt pe punctul de a publica un volum de « Poeme » din care cea mai mare parte a fost scrisă înainte de a împlini 15 ani. Cu privire la poema *Cerul*, directorul *Yankee-ului* spune: « Poate să scrie un frumos ba chiar un magnific poem ». (Sunt primele vorbe de încurajare pe care le-am auzit). Sunt absolut sigur că până acum n'am scris nici una nici alta — dar că pot să-mi țin și îmi voiu ține jurământul, dacă mi se dă timp ».

femei frumoase » despre care va scrie mai târziu că este « incontestabil cel mai poetic subiect din lume ».

Căci toate nefericirile sale sunt pomenite în arta sa. Poe continuă să scrie. După ce trimite câtorva critici ai timpului (dintre care unul răspunde că nu se pricepe în « modern »!) manuscrisul noului său volum de versuri *Al Aaraaf, Tamerlane și poeme minore*, Poe reușește să fie editat și chiar să se scrie câteva note elogioase despre el.

Apoi, în timp ce John Allan se recăsătorește, Poe e primit în școala militară de cadeți dela West-Point, unde însă fiind mai în vârstă decât ceilalți elevi și fiind privit rău ca provenind dela trupă, nu stă mult, din lipsă de bani — spune el — și în mod voluntar se poartă așa ca să fie eliminat, după cum îl amenințase mai demult pe Allan, ca răspuns la refuzurile încăpățănate ale acestuia de a-i trimite bani.

O nouă perioadă de rătăcirii și mizerie urmează. Poe reușește totuși să tipărească și al treilea volum de poeme, « respectuos dedicat corpului cadeților Statelor Unite » corp care contribuise la tipărirea acestei cărți (sperând că vor fi cuplete vesele...) pentru ca apoi să-și bată joc de autor, crunt rănit de câte ori nu i se recunoștea geniul.

După o dragoste pentru o tânără fată *Mary Devereaux* și după o altă perioadă de lipsuri și umilinți în care e aproape să fie arestat pentru datorii, Poe se refugiază în sfârșit la sora tatălui său, văduva Maria Clemm, care trăia și ea în sărăcie împreună cu mama sa para-

lizată, cu fiica sa Virginia și cu Henry, fratele lui Poe, mort curând după aceea. Maria Clemm îl primi cu brațele deschise pe Edgar și dăruî pînă la moarte acestei ființe inapte pentru viață, dragostea ei maternă generoasă și plină de o înțelegere uluitoare a tuturor nevoilor lui spirituale și materiale. Ea e aceea căruia Poe îi dedică mai târziu poema Mamei.

Singura ființă care ar fi fost în stare să-i jertfească tot, nu trăia însă decît din lucrul de mână și din darurile câtorva prieteni și rude. Tatăl adoptiv ne mai răspunzând însă la nici o scrisoare, Edgar, mulțumindu-se cu puțin, începu să scrie în mansarda doamnei Clemm nuvelele sale fantastice cunoscute sub titlul de Tales of Folio Club. Dar în aceeași epocă începu și pasiunea lui pentru opium.

Primele semne ale succesului încep să se arate. În urma unui concurs, revista Baltimore Saturday Visitor îi premie cu cincizeci de dolari nuvela « Un manuscris găsit într'o sticlă » și i-ar fi premiat și poema Coliseul dacă ar fi putut să premieze de două ori același autor.

Câteva gazete vorbesc de Edgar Allan Poe. Cîteva scriitori, între care Kennedy, romancierul popular, se interesează de el, - pînă ce Poe devine criticul și redactorul șef al magazinului Southern Literary Messenger, la Richmond unde pleacă, urmat în scurt timp de noua lui familie compusă din Maria Clemm și Virginia. Intre timp Allan moare, fără ca măcar să-l fi pomenit în testament pe cel care în acea epocă ne e descris astfel: « Slab, de o paliditate îngrozitoare, trăda în toată în-

fățișarea lui boala și o extremă sărăcie. O redingotă sdrențuită ascundea lipsa cămășii; uzura pantofilor arăta mai rău decât absența ciorapilor. Dar în ochii tânărului scânteia inteligența și sensibilitatea; vocea, conversația, manierele lui cuceriră toate simpatiile... D. Kennedy îl duse într'un magazin de confecțiuni și îi cumpără un costum convenabil și rufărie, trimițându-l apoi la o baie, de unde reveni cu aspectul repede regăsit al unui « gentleman ».

Odată « publicist » Poe se și căsătorește cu vara sa Virginia în vârstă pe atunci de 13 ani, aproape o soră pentru el, nedesvoltată niciodată complet atât fizic cât și moral, de o sănătate delicată, dar veselă, tandră și naivă ca un copil și pe care « Eddy » o diviniza.

Cu toată perioada de calm de după căsătorie, perioadă în care și tirajul gazetei crescuseră de la 500 de foi cât avea la venirea lui Poe, la 3.500, viața poetului se va scurge de aci înainte în perioade de alcoolizare, cerute — după cum vom vedea — de nevoia de înlăturare a stărilor depresive ale organismului, urmate de zile întregi de « boală » în pat, în care Poe, era scos cu totul din viață.

În asemenea condițiuni directorul gazetei nemai putând să lucreze cu el, Poe se trezește iarăși murind de foame. Rătăcește cu Virginia și Maria Clemm la New-York și apoi la Filadelfia, unde e angajat la Burton's Gentleman's Magazine and American Monthly Review și apoi la Graham's Magazine, gazetă care deși crescuse sub redacția lui de la 5.000 la 50.000 de abonați, nu aduse

prosperitatea decât directorului. Acolo îi apărură și prima culegere de povestiri: Tales of the Grotesque and Arabesque, în două volume, cu o prefață în care Poe ține să sublinieze logica strânsă, contribuția voluntară și conștientă care a creat aceste povestiri pentru a atenua astfel pentru cine nu știa să vadă, impresia de extravaganță necontrolată. Tot atunci scrie și nuvela mai lungă, aproape un roman, Povestirile lui Arthur Gordon Pym. E o perioadă de intensă activitate, în care deodată izbucnește boala Virginiei, tuberculoză cu hemoptizii, care multiplică « fugile » alcoolice ale lui Poe, venite parcă dinadins cu puterea destinului să împiedice toate încercările de realizări ale unor biete visuri ale lui depe acea vreme, între care acela de avea o revistă a lui (plănuțită de mult sub titlul de Penn sau Stylus) sau acela de a deveni funcționar la stat, pentru a avea o leafă cât de mică dar sigură. Până și o audiență ingenios pregătită de prieteni la președintele Statelor Unite fu împiedicată de un acces de alcoolism (să-i spunem acum pe nume: dipsomanie) și sfârși lamentabil prin « acea nevoie de autopedepsire care duce pe anumiți oameni la eșecuri repetate », cum spune Marie Bonaparte.

Biata « muddy » (Maria Clemm) era singura care mai ținea echilibrul acestei vieți, cu extraordinarul ei bun simț și cu marea ei iubire pentru Edgar. Cerșea pentru el dela prieteni, se ducea singură să-i plaseze manuscrisele, îl căuta în fiecare noapte prin taverne, păstrând pentru el numai milă, admirație și înțelegere. Iar Poe cuprins de o permanentă nevoie de a fugi de el

însuși, pleca în diferite orașe unde rătăcea zile întregi prin taverne fără să mai știe de el. Nu e de mirare dacă la nici o gazetă nu putea lucra mult timp și, după o scurtă perioadă de succes, se întorcea la starea de unde plecase.

Rămânea de încercat încă un centru literar, New York-ul, unde toată familia se mută, instalându-se apoi din cauza căldurii, într'o fermă din Bloomingdale Road. Aici Poe, continuând să publice la diferite reviste și să lucreze — de data asta ca paginator — la Evening Mirror, pune la punct Corbul, îmbunătățindu-l continuu multă vreme și citindu-l oricui pentru a-l modifica după observațiile ce i se făceau, cu marea grije de a face o operă de artă care să fie totuși pe înțelesul tuturor și să-i aducă astfel un succes răsunător. Când în fine crezu că e gata, îl lansă fără să uite nimic: notițe elogioase, apariții simultane în diferite reviste, o întreagă atmosferă favorabilă care prinse, făcându-l pe Edgar Allan Poe dintr'o zi pe alta cu adevărat celebru.

Dar recenta glorie îi exaltă și mai mult spiritul, în care mania persecuției își făcea din ce în ce loc, alternând cu cea a grandoarei. I se părea că e plagiat, că are numai inamici. Polemici violente încep și articole critice în care Poe apare ca detractor al tuturor marilor gloriei literare ale Americii. O încercare cu Broadway Journal al cărui proprietar devenise printr'o minune, eșuează tocmai acum.

Urmează o perioadă de amoruri platonice și aproape simultane — care ia aspectul unei manii erotice — pentru

câteva femei prietene care îl și ajutau din compătimire, dar nu putea să se sustragă nici straniei lui puteri de seducțiune, datorită întregii lui înfățișeri, reputației sale și felului său fascinant de a vorbi. Cunoaște astfel pe poetesa Frances Sargent Osgood căreia îi dedică poezii care mai serviseră altă dată pentru Eliza White și despre care «marele critic» scrie pe nedrept articole elogioase. Dar din cauza unor scandaluri e silit să nu o mai vadă.

Între timp se îndrăgostește de Maria Luiza Shew, fiică și prietenă de medici, ea însăși având studii de infirmieră, care e pentru Poe «o bună samariteancă» după expresia lui Ingram, dotată cu spirit științific, nu prea pricepută în literatură, dar având o inimă generoasă și înțelegătoare mai ales datorită spiritului ei medical.

În acest timp, între subscripții publice și apeluri în gazete pentru salvarea de sărăcie și boală a poetului și soției lui, la Fordham, lângă New-York, într'un «cottage» care fusese altădată vesel, între cireși, Virginia moare pe un pat care nu avea nici măcar învelitoare. La înmormântarea ei, răpus de tristețe, Poe e îmbrăcat într'o manta militară. Cu spiritul îndreptat din ce în ce mai mult spre misticism, scrie după aceea Eureka, poem minunat pe care însă Poe îl credea un întreg sistem filosofic și în care își închipue că descoperă singur Universul, fără ajutorul nici al deducției lui Aristot, nici al inducției lui Bacon, ci numai datorită intuiției lui speciale și «coherenței» ei.

Cu asemenea dispoziții sufletești e explicabilă apropierea lui Poe de Sarah Hellen Whitman, poetesă «trans-

cendentalistă», apropiată de spiritism, frumoasă, delicată, și eterică, bogată și cultă, pentru care scrie a doua poemă Elenei («Odată te văzui — doar odată»). Proiectul lor de căsătorie nu se realizează însă, întâi pentru că Poe nu-și poate ține promisiunea de a nu mai bea și apoi pentru că în același timp o mare dragoste îl atrăgea spre Annie Richmond, cea căreia îi cere ca de unde se va găsi să vină la patul lui de moarte și care îi inspiră marea poemă Anei, poemă asemănătoare ca valoare numai celor închinată Janei Stanard și Virginiei.

O perioadă turbure care va grăbi sfârșitul începe. O încercare sau o simulare de sinucidere, câteva conferințe despre poezie, câteva noi «juși», un arest pentru beție la Moyamensing. Spiritul lui Poe e din ce în ce mai nesigur. În căutarea unei permanente protecțiuni reîntâlnește pe Elmira Royster, acum bogata văduvă Shelton, căreia îi cere să-și țină promisiunea dată cu douăzeci și patru de ani în urmă și să se căsătorească cu el. Se logodesc, dar înainte de căsătorie Poe, înscris acum într'o societate de temperanță, pleacă în Nord, la Baltimore, unde din nou nu-și poate ține promisiunea de a nu mai bea. Orașul găsimdu-se pe acea vreme în plină perioadă de propagandă electorală, poetul e sechestrat cinci zile de o bandă de propagandiști care dându-i mult de băut îl aduseră într'o astfel de stare încât un doctor Snodgrass, care îl cunoștea, fu chemat în grabă de un bilet care suna astfel: «Dragă Domnule, E un domn într'o stare de plâns la sala de vot Ryan în arondismentul al 4-lea, care răspunde la numele de Edgar

A. Poe și care pare să fie în mare mizerie; zice că vă cunoaște și vă asigur că are nevoie de ajutor imediat. Al D-voastră în grabă, Joss W. Walker ».

Alergând împreună cu un văr al lui Poe, doctorul îl internă pe poet într'un spital, în stare de inconștiență și în prada unui delir neîncetat (termenul medical e *delirium tremens*) care dură două zile. Când își reveni spuse că cel mai mare serviciu care i se poate face e să i se sboare creerii. Un nou delir urmă, după care Edgar Poe își dădu sufletul. Era în ziua de 4 Octombrie 1849.

Orul naste
cazuri
de Emman

*

Pentru relatarea datelor sumare de mai sus și pentru elucidarea câtorva probleme ale vieții și operei lui Edgar Poe am utilizat mai ales lucrările a două autorități cu privire la Poe și anume: Marie Bonaparte¹⁾ și Emile Lauvrière²⁾ ei înșiși inspirați de cel care pare a fi fost cel mai inteligent și mai informat biograf al lui Poe, Hervey Allen³⁾, de studiile anterioare ale lui Ingram, Woodberry și alții și de corespondența lui Poe, în special cea cu John Allan, publicată în 1925⁴⁾. Nu am găsit necesar să facem trimiteri speciale pentru datele sau unele afirmații ale

¹⁾ Edgar Poe (2 vol.) *Les éditions Denoël et Steele. Bibliothèque Psychanalytique.*

²⁾ L'étrange vie et les étranges amours d'Edgar Poe. *Desclée de Brouwer. Paris.*

³⁾ Israfel (2 vol.) *Brentano, London.*

⁴⁾ Edgar Allan Poe Letters till now unpublished, *publicate de Mary Newton Stanard. J. B. Lippincott Company, 1925.*

acestor autori, devenite acum de circulație curentă, cum și pentru citatele utilizate de toți autorii.

Câteva observațiuni cu privire la unele aspecte ale vieții lui Poe, văzută în lumina acelorași cercetări, sunt acum necesare.

Până într'o anumită epocă, critica pudică și moralizatoare, căzând în păcatul abaterii dela adevăr, se ferea să înțeleagă, sau găsea că nu trebuiesc spuse toate adevărurile cu privire la viața marelui și nefericitului poet, închipuindu-și că în felul acesta artificial ar putea da operei lui un caracter ideal mai mare decât are și nevoind să se gândească cât de fals puteau fi înțelese în felul acesta unele trăsături ale operei însăși.

Cercetările mai noi au ajuns — târziu dar sigur — la hotărîrea de a nu mai ascunde cu ipocrizie starea mintală și fizică a lui Poe, ne mai văzând în ele vini rușinoase ci numai triste fatalități și socotind pe bună dreptate că ele nu aruncă nici o umbră asupra operei poetului, care chiar de ar fi născută din boală și din noroi nu pierde nimic din exemplaritatea, frumusețea și coerența ei artistică, omenescul sau idealitatea ei, păstrând din nenorocirea poetului numai aspectele ei veșnic neperitoare și rămânând poate tocmai prin excentricitățile autorului dar și prin felul în care le face comunicabile tot atât de general umană ca și nenorocirea.

Această sinceritate științifică poate deveni în ce privește opera o sursă de explicații necesare care să ajute — fără să le determine direct — judecățile de valoare; iar în ce privește omul, numai ea, prin cercetări obiective

(ceeace nu înseamnă ireverențioase) îl poate face abia acum inteligibil complet și numai așa iertat¹⁾.

În lumina acestor noi cercetări ereditatea încărcată a lui Poe este azi pe deplin stabilită. Cum trestia de zahăr propagase în America de pe acele vremuri abuzul de alcool, utilizat mai ales sub forma punch-ului, de acest flagel nu scăpară nici înaintașii lui Poe. Degenerescența alcoolică apare mai la toți membrii familiei și e recunoscută de altfel încă de pe atunci de unul dintre verii lui Poe. Numai așa se pot explica o mulțime de

¹⁾ În cartea sa stufoasă, urmată de o a doua cu privire la operă și intitulată « Le genie morbide d'Edgar Poe », Emile Lauvrière este primul care, reluând în 1934 o lucrare din 1904, sintetizează cu bogăție de argumente această atitudine și pune la punct mai toate chestiunile pendinte. Defectul său este însă de a insista asupra unor lucruri care ne par azi evidente, de a utiliza prea multe citate contradictorii, luate de oriunde, uneori banale și inutile repetate și de a da astfel un exces de informație care face cartea puțin pedantă și nu îndestul de personală.

Se simte încă în aceste lucrări, după cum se vede și din titlu, nevoia polemică față de mentalitatea puristă a timpului, de a insista prea mult asupra morbidului și asupra desagregării mentale a lui Poe, și prea puțin asupra creației artistice a poetului (în realitate mult mai coerentă decât credea autorul) într'un fel caracteristic tot teoriilor medicale ale timpului, azi oarecum depășite și care păreau să creadă că geniul este numai nebunie.

Dar interesul autorului mai mult pentru explicațiile psihologice și sociale decât pentru judecăți de valoare, deși face cărțile nu suficient de interesante din punctul de vedere al criticii literare propriu zise, e compensat de unele traduceri (în proză și totuși excepționale) ale poemelor citate din Poe.

lucruri: decăderea « generalului » Poe, excentricitățile publice ale fiului său Samuel, cum și misoginismul tuturor celorlalți jii, afară de tatăl lui Poe, natură aventuroasă și imaginativă, alternând între slăbiciune morală și impulsivitate, care muri tânăr, ftizic și alcoolic. Un străbunic din partea mamei lui Poe, compozitor de meserie, muri și el din cauza excesului alcoolic. O bunică a lui Poe la fel. Mama lui Edgar ea însăși, ne e prezentată ca posedând o misterioasă frumusețe dar și un corp nedevoltat normal, trăind o viață de mizerii care au avut desigur influență asupra organismului și copiilor și murind tuberculoasă ca și Virginia, soția dar și vara lui Poe, ea însăși insuficient dezvoltată atât fizic cât și intelectual. De asemenea fratele lui Poe, Henry, era o natură ciudată; afectat și orgolios, iubind declamația, alcoolul și aventura, călătorind pe mări până în Grecia și Rusia, sau numai lăudându-se și imitând pe Byron, acesta muri și el tânăr, tuberculos. Cât despre sora lui Poe, Rosalie, se știe că ea era de o inteligență subnormală.

Cu asemenea date și cu altele, alcoolismul lui Poe ia aspectul unei degenerescențe ereditare, (e de domeniul patologiei) al unei boale care nu este alta decât dipsomania. « Dipsomanul este față de bețiv ceea ce este cleptomanul față de hoț », căci nici unul nici altul nu o fac de plăcere, ci fiindcă nu se pot împiedeca să facă altfel dintr'o flagrantă lipsă de voință, definește Lauvrière adăogând: « Poe n'a fost la drept vorbind un bețiv care bea din plăcere sau din obișnuință, ci mai de-

grabă un bolnav care bea prin accese ». *Unul dintre camarazii săi de universitate ne-a descris de altfel modul în care bea Poe*: « Apuca paharul tentator, de obicei fără zahăr sau apă, — și înghițea conținutul dintr'o dată fără cea mai mică aparență de plăcere și fără intrerupere până la ultima picătură. Nu putea să ia decât un pahar dintr'o dată, dar acest pahar ajungea ca să-i pună toată natura sa nervoasă în cea mai mare stare de excitație, excitație care se scurgea în vorbe exaltate și fascinatoire, fermecând toți auditorii, în felul sirenelor ».

Sau, cum ni se mai relatează: « La Poe excesele de băutură proveneau dintr'o impulsivitate ereditară de care nu era responsabil; dipsomania lui era la fel de inseparabilă de personalitatea sa, cași mentalitatea lui specială ». *Conștiința morală a lui Poe asista astfel cu desgust la această boală în fața căreia, neputincios, se mulțumea să se jeluiască*: « Nu găsesc nici o plăcere în aceste stimulente cari se țin de mine cu atâta furie... nu cu dragă inimă îmi expun viața, reputația și rațiunea. După fiecare exces, trebuie să stau în pat câteva zile... Dușmanii mei nu s'au dat în lături să atribue nebunia mea beției și nu beția nebuniei ».

Alcoolismul lui Poe era deci o consecință și nu o cauză. Cu atât mai puțin putea fi deci cauza operei sale, așa cum au putut să spună câțiva detractori ai lui, care nu-și dădeau seama că în realitate cauza operei acestuia nu putea fi alta decât geniul. O ființă încărcată cu o astfel de ereditate patologică poate « rămâne numai un dege-

nerat inferior ca de pildă sora lui Poe; dacă, din contra, e dotată cu frumoase capacități cerebrale, se întâmplă să fie, cu ciudatul său amestec de daruri și tare, un degenerat superior», *cum spune clar Lauvrière, deși poate ultimul termen nu e tocmai cel just.*

Ce e cert e că Poe n'a scris niciodată sub influența directă a alcoolului sau a opiului, după cum s'a demonstrat lămurit, ci în urma crizelor, utilizând desigur și amintiri ale acestor experiențe care n'au făcut decât să-i ajute în același rând cu altele să descopere ultimele ramificații ale unor drumuri neexplorate până la el — și remaniind ulterior în nenumărate rânduri fiecare pagină, ca orice mare artist cunoscător lucid al artei sale, care-și dă seama că opera de artă e perfectibilă la infinit și deci tributară nu unui moment de « inspirație » ci mai ales multora de lucru.

Ce era această manie pentru mecanismul interior al lui Poe aceasta e altă chestiune. Asemenea orgoliului, extazului sau dragostei, ea era desigur un mijloc de exaltare al unui organism degradat. Ele singure îl duceau la un fel de delir impulsiv, la o mereu trează curiozitate intelectuală, la mistificare, sarcasm, melancolie, ca și la creație, toate excesive; și, cu fiecare repetare, la retrăirea cu mai mare intensitate a acelorași stări. Obligată de un organism care parcă voia să dispară, mania lui Poe nu era în același timp decât o sinucidere lentă și periodică a acestui ciclotimic frământat de spaime alături de extaze, de perioade de depresiune alături de exaltări, mereu în prada sumbrei obsesii a morții și cu

un subconștient încărcat de refulări. Sinucidere care printr'un ciudat paradox singură îl ajută să trăiască și, numai în urmă, să scrie. Căci după cum spune Mallarmé, în stilul său ciudat, despre Poe: « Vina lui fu doar de a nu fi fost așezat în mediul exact, acolo unde se cere poetului să-și impună forța. Omul care fu el, a suferit totdeauna de această eroare a sorșii; și cine știe... dacă alcoolicul din naștere, care în tot timpul cât trăi și cât își desăvârși opera, se păzi cu atâta noblețe de un viciu ereditar și fatal, nu-l primi într'un târziu, pentru a combate pentru totdeauna cu iluzia latentă în licoare, vidul unui destin neobișnuit, negat de circumstanțe! După cum din vreme, glorioasă victimă voluntară, ceruse aceluiași drog un rău care poate să fie o datorie pentru un om să-l contracte și șansa lui unică de a ajunge la anumite altitudini spirituale ».

Straniul lui alcoolism ia în tot cazul aspectul unei umbre fatale pe toată viața lui Poe. Nu o fatalitate din afară — ar fi romantic să o spunem — ci din el, din construcția fiecăreii molecule și deci a sufletului său subjugat. Și față de care nu era nici o scăpare. Poe a fost tot atât de păcătos, pe cât a fost de nefericit, de obligat să fie.

Iată de ce nu poate fi acuzat în total aproape nimeni de a-i fi făcut rău. Poe a cunoscut în viață și gloria și caritatea și îngăduința și dragostea, așa cum o vedea el, și cu toate acestea ceva îl făcea să nu răușească nimic. A avut prieteni cu care adesea a fost ingrât și nesincer

și față de care nu a urmărit decât propriul lui interes, care de cele mai multe ori îi părea că este numai succesul literar. Opinia generală despre el era aceea a unui caracter imposibil. Critici pătimașe și sarcastice, uneori interesate, demne de ultimul publicist invidios, dragostii simultane, uneori vag interesate și ele, nenumărate împrumuturi nerestituite, sunt curențe în biografia lui, toate din cauza derulei unei vieți care se năruia.

În asemenea condițiuni, însuși John Allan apare ca un om bine intenționat care la început mergea până la a spune că excentricitățile lui Edgar sunt explicabile pentru un om care va uimi lumea cu geniul său—dar care până la urmă nu mai fu îndestul de înțelegător, (ceea ce nu era de mirare față de o fire atât de complexă ca a lui Poe) și cedă iritației produsă de neputința lui de a înțelege și nevoii de a înlătura pe criticul vieții sale cum îi apărea lucidul și probabil necrușătorul Poe.

În ce privește femeile, ele au avut pentru Poe mai mult admirație amestecată cu milă. De altfel se pare acum dovedit că Poe nu a iubit nici o femeie din cele pomenite—nici chiar pe Virginia—altfel decât platonice, ceiace arată încă odată anormalitatea acestei vieți și explică marea puritate a operei, plină de imnuri de dragoste, dar fără nici un accent senzual. Mame, iubite, prietene, protectoare, se confundă aproape, într'o permanentă divinizare și într'un permanent vis macabru al unui același destin¹⁾.

¹⁾ *Principesa Marie Bonaparte explică cu strălucire aceasta în studiul său psihanalitic citat mai sus, asupra căruia nu e locul să*

Nu se pot încheia aceste câteva comentarii ale vieții lui Poe fără să amintim încă odată figura demnă de dat exemplu a mătușei lui, Maria Clemm, care are în viața lui rolul unei divinități, printr'un devotament datorit nu numai afecțiunii, ci provenind parcă dintr'o hotărîre lucidă și eroică a unui bun simț care știe ce vrea, unit cu o supraumană înțelegere.

*

Nu este locul aci la o caracterizare completă a operei poetice a lui Poe. Dar câteva observații sunt necesare mai ales publicului românesc care nu a luat contact pînă acum cu acest geniu atît de original și de complex, decît prin câteva nuvele răslețe. De aceea notele acestea — deși voesc să enunțe mai toate problemele legate de Poe — sunt numai pur informative.

Vom releva totuși că, la fel ca în viața lui frămîntată, în opera lui Poe apare ca o dominantă lupta între bine și

însistăm, dar care, deși cercetat de noi cu aprehensiuni explicabile, credem, după lectură, că e fundamental pentru înțelegerea lui Edgar Poe. Acest studiu savant nu numai din punct de vedere al științei psihanalitice, dar și din punct de vedere al intuiției vieții autorului și a operei de artă, și care e în același timp de o organizare și o claritate aproape didactică, analizează refulările lui Poe grupate toate în jurul fidelității față de mama lui moartă — ceea ce îi împiedică altfel de iubiri decît platonice și îi provoacă instincte stăpânite sado-necrofile — și reușește apoi să arate cum opera lui Poe e general umană tocmai prin nevroza lui. E de regretat numai eludarea unei mai amănunțite analize a poemelor, în comparație cu cea atît de amplă a prozei, analiză probabil aproape imposibil de făcut.

rău, în care instinctele refulate își găsesc expresie artistică și în care de obicei răul învinge binele, căci și binele, poetul învâțat cu răul, îl găsește uneori tot în rău. Lupta aceasta se dă în opera lui Poe într'un câmp gigantic, nu numai în largul luminii și umbrei care face din întreaga sa operă un desen de alb și negru atenuat de cele mai rembrandtiane clar obscururi; nu numai în cernerea luminii lunare peste puterea umbrei, în serafice, halucinante peisagii (Elenei, Ulalume, Țara Fee-riei, Eulalie), pe care Poe ca nimeni altul le ridică din logica strictă și negura vieții ca un extract spre lună și spre cerul cu îngeri în care se găsește Lenora. Căci Poe este creatorul unor noi universuri care sunt sau ținuturile imaginate ale morții, sau în tot cazul ținuturi nepământești, cutreerate de personaje mitice, de spirite rele sau spirite bune, în care în umbră și nesfârșire formele asudate nu au contur și cerul nu poate fi ajuns (Țara de vis), care uneori sunt luminate de lună, dar care au fost altă dată altfel — cunoscuta antiteză romantică între bine și rău apărând astfel și sub forma trecut-prezent. Ca oricărui desamăgit trecutul îi apare lui Poe idealizat (La Zante), iar prezentul agitat de o permanentă și dezordonată neliniște (Valea neodihnei) în care totul, absolut totul e în mișcare, datorită unei frământări fără adieri, căci aerul rămâne apăsător și sufocant, cerul « hidos » de senin (Cetatea din mare) și o tăcere înebunitoare domnește (Tăcerea, Valea neodihnei și Țara de vis, cu corespondențe în « fabula » în proză Tăcerea).

Ceiace e însă dezolant — sau natural dacă privim din alt punct de vedere — este faptul că poetul se simte de multe ori bine tocmai în aceste peisagii de spaimă care fac desigur natura însăși a firii lui, în aceste peisagii ale celor duși depe lume — așa cum desigur și-a dorit de multe ori să fie — pe care regele lor, Intunericul, nu le îngăduie decât celor cu pleoapele închise și al căror spirit se plimbă în mod obișnuit în umbră, așa cum numai poetul putea să o facă (Țara de vis, Lacul). Ca un alt Dante coborât în infernul închis celor în viață, el găsește nu numai consolatoare aceste peisagii, ci se simte atras de ele cu forța de tentație a golului, a sinuciderii. Ele pot fi singurul Eden (Lacul), singurul balsam al celui care poartă în el visuri ne mai visate de nimeni (Corbul) și poate singura liniște posibilă pentru destinul nefericit al oricărui mare creator.

Moartea este leit-motivul operei lui Poe, moartea ca temă universală, drama eternă a sângelui și a putreziciunii pe care și îngerii o plâng (Viermele cuceritor), dar și mărginită la aspectul tot atât de pregnant al morții unei femei frumoase, subiect aproape de inima lui Poe. Imaginația macabră a lui Poe merge până la a reda în descrieri scânteietoare de mare precizie plastică stările de dincolo de viață așa cum le vede el (Spiritele morților, Țară de vis) învăluite într'o bogată beteață de fantastic macabru, într'un genial aliaj din care seraficul cel mai pur nu lipsește. În Anei, printr'o extindere, se imaginează unit dincolo de viață cu femeia căreia îi ceruse să vină să-l vadă pe patul lui de moarte. In

Annabel Lee se vede în mormântul, probabil al Virginiei, în Somnoroasă, printr'un proces sufletesc ce nu poate fi analizat aici, își dorește iubita moartă ca pentru o mai totală posesiune. Teme reluate de atâtea ori și în proză și amplificate acolo de întreaga gamă a descompunerii, uneori și a revenirii în viață (Berenice, Morella, Eleonora, Ligeia). Poe este, dacă se poate spune așa, un realist al fantasticului.

Temele mari nu-i lipsesc deci lui Poe dar desigur nu în forma declamatorie a poeziilor retorici, cu toată ușoara afectare a tonului său de un neegalat patetism. Iubirea veșnic unită, ca un memento, cu moartea, datorită firii și viziunii proprii a lui Poe dar desigur și întâmplărilor vieții sale, capătă la el sensul unei absolute idealități, nedesmințită nici o clipă, și fiind împodobită—cum se și cuvine unei astfel de iubiri — cu toate semnele adorațiunii extatice, în cadrul de templu al naturii feerice. Dela accentele — personale desigur, dar puțin prea lirice și numai ale unui vibrant și amabil intimism — ale poemelor de tinerețe în care se întrevăd accente calme și familiare, rare răgazuri ale unui suflet frământat pentru care un port este frumusețea și sufletul femeiesc — scena se mărește în urmă, până a se plasa într'un cadru cosmic și de importanță cosmică, cu o claritate și un rar simț al totului, care parcă ia ceva din esența însăși a lumii.

Munți, țări fantastice, demoni, îngeri, femei în cer de o stranie și obsedantă frumusețe, « turnurile stelelor », colinele și văile tipic poești, muzica astrilor, sori (vai,

fără raze, cu orbitele roșii), insule, lune (una sau mai multe), sunt tot atâtea elemente decorative care întregesc la Poe broderia complexă a unui întreg tablou cosmic pe care îl stăpânește mai sigur decât e stăpânit prin muzică, însuși cel creat tot de el în poema îngerului cântăreț Israfel. Fără să mai remarcăm că la însuși acest decor universal mai participă și decorativul propriu zis, ales din elementele noastre din toate zilele: somptuoase interioare (ca în Corbul), minuni arhitectonice, grația și găteala femeilor iubite (Eulalie, Baladă nupțială), podobeale palatelor (Palatul bântuit).

Primele versuri ale lui Edgar Poe erau caracterizate de orgoliu, de ambiții supraomenești și desnădăjduite, de visuri cu mari tendințe de universală și înfinită expansiune care iată ce au devenit în plinul operei lui Poe. In ele — de atunci — fericirea era rar privită în față, fiind mereu umbrită de un zăbranic (Zante), mereu văzută prin sticlele înegrite care înlătură razele și cu care poate fi privită doar Țara de vis a morților.

Și totuși scenele poemelor lui atât de reliefate, distilate prin lirism din tenebre, au ceva din claritatea — puțin artificială desigur, prin neexplicabila putere cu care apar redată vieții — a florilor văzute printr'un cristal fumuriu, sau a unui «vis în alt vis», a unui vis la puterea doua, visul treaz, lucid, al creatorului conștient, visul de zi, al adevărului (Un vis). Acest înțeles ne place să-l dăm de pildă poemei lui Imitație, în care Poe se apără parcă de vorba de dispreț «un visător», arătând virtuțile visului lui care, departe de a-l rătăci, îl împiedică tocmai

de a vedea lumea prost, învățându-l să o privească într'un fel personal și totuși legat de înaintașii lucizi, visul său fiind un fel de extract al perfecțiunii, un rezumat al timpurilor. Datorită acestui fapt realitatea însăși apare în poemele lui Poe ca maxima concentrare a visului și capătă un aspect halucinatoriu de re-creat, modificată cum e de un ochiu care parcă vede în relief. Poe e și în acest fel un înaintaș al poeziei moderne într'un grad mai mare decât însuși — mai noul în timp — Baudelaire, care e mult mai apropiat de procedeu impersonal al fotografiei. Poe având însă comun cu Baudelaire — dar cu câtă vreme înainte — crearea unei poezii intelectuale și abstracte care până la el n'ar fi fost posibilă. Toate aceste elemente contradictorii unite în acea concentrare, de o tensiune rar întâlnită la alți poeți, în care marele cântăreț al fatalității și visului tragic stăruie să transmită posterității neîndurarea obsesiei sale.

La care Poe adaugă un fel magnetic, convingător, de a spune, de parcă ar vorbi cu mimică. Dinamica lui nu e deci numai un caracter al peisagiilor agitate ci — după cum se vede — e un element sufletesc caracteristic care devine și un procedeu literar. Versurile sale deși ușor afectate au atâta viață încât par debitate cu schimbări de tonalități și cu un simț dramatic incontestabil, de un personajiu creat și el, care e autorul, fără — o repetăm — să cadă, cu tot abuzul de adjective, în păcatul discursivului, caracteristic romanticilor dar, e drept, mai rar întâlnit în poezia engleză. Marea lui putere de redare e ajutată de patos, de tonul lui plin de demnitate și tris-

tefe, de toate elementele de sugestie posibile, de repetări ale versurilor întregi, uneori cu o singură vorbă schimbată pentru a o pune în valoare, de o mare știință a inefabilului, de mirarea autorului însuși, de nepreciziiuni intenționate pe care iar le comunică cu un fior, uneori de mărturisirea neputinței lui de a spune ce vrea să spună, de sublinieri, majuscule, anumite așezări ale versului — Poe fiind prin aceasta și un înaintaș al graficei poeziei moderne — toate aceste elemente colaborând într'o savantă orchestrație.

Dar cea mai mare calitate a sa este marea precizie și puterea de stăpânire a cuvintelor, legănate de ritmuri uimitoare prin varietatea și originalitatea lor și prin știința de a le adecua, de a le face interioare și sugestive, dând astfel de multe ori numai cu ajutorul lor, tonalitatea poemelor. E cunoscută grija cu care Poe își alegea ritmurile, studiind lipsurile celor utilizate de alții, combinându-le până îi deveneau absolut personale, pentru a le completa apoi cu rime și cu aliterații. Uneori se abătea voit dela reguli, cu eludări, cu linii de suspensie caracteristice, într'un ritm nu totdeauna perfect dar sensibil la fiecare mișcare interioară a conținutului, aducând cu proza ritmată chiar în unele versuri cu rimă și inovând nu numai prin pregătirea versului liber dar și prin confundarea « fondului » cu « forma », ca să întrebuițăm termeni azi dispăruți. Ceea ce însemnează aproape totul, căci, după cum o spusese singur, « neputința ritmului înseamnă neputința expresiei poetice ».

« Estetica lui (Poe) de impresie forte, scurtă și unică »

sau « impresie de totalitate într'o durată scurtă » cum spune Marie Bonaparte, provine astfel din ce? Ce anume îl caracterizează pe Poe? Bizarul, fantasticul, macabru, muzicalitatea, acuitatea intelectuală, concentrarea? Nu, ci aderența acestor lucruri la el. Coincidența perfectă a fantasticului, a extraordinarului, a epicului, cu accentele patetice ale adevăratei sincerități, cu autenticitatea lui sufletească topită în ele, Faptul că aceste lucruri nu sunt imaginate ci sunt trăite, nu sunt comparate cu ceva, ci văzute direct, nu seamănă cu ceva, ci sunt ceva. De altfel « fantastic » e prost spus. Pentru că această noțiune are ceva de pus în scenă, de pur vizual, care nu e în Poe sau mai bine zis nu în versurile lui, în care spre deosebire de proză acest fantastic nu formează cadrul exterior al unor teme mari ci e interior și organic.

Făcând parte din climatul poetic al unui Coleridge, Shelley, Wordsworth, Byron sau Tennyson, Poe a fost totuși o apariție unică de o importanță covârșitoare, care a influențat aproape întreaga poezie mondială de după el, fie direct, fie indirect prin linia unică Baudelaire-Mallarmé, sau prin prerafaeliții englezi. Verlaine și Rimbaud, ei însăși, nu au scăpat de influența lui Poe. De asemenea Rollinat, Stuart Merrill, Henry de Regnier, Paul Claudel, Paul Valery, sau în proză, Huysmans, Villiers de L'Isle Adam, Marcel Schwob sau Hans Heinz Ewers.

Poe le revela tuturor un nou conținut sufletesc caracteristic sufletului modern și o nouă artă adecuată acestui conținut, în care morbiditatea scotea la suprafață stră-

fundurile subconștientului și ale individualității, în care sugerarea emoției se făcea prin muzică și în care se găsește mijlocul ca emoția să nu mai fie înăbușită de intelectualitate, ci din contra.

Contemporan cu romanticii francezi, Edgar Poe ne apare astăzi mult mai puțin desuet, mai pregnant, mai concentrat, mai actual, chiar decât marele Baudelaire, care a închis oarecum, fiorul său modern în formule didactice și în retorism. Ceeace arată cu cât de mult a depășit timpurile puternicul geniu american.

*

Să notăm acum câteva teorii poetice ale lui Poe criticul, aplicate la poema sa Corbul, pentru a putea trece apoi la câteva explicațiuni asupra tălmăcirii acestei poeme și a celorlalte. Căci dacă activitatea critică a lui Poe, manifestată în câteva articole și conferințe nu a fost de prea mare valoare, ea a fost totuși extrem de interesantă atâta vreme cât se mărginea la teorii generale și nu făcea aplicațiuni pătimașe. Ea ne arată apoi încă odată ce strictă disciplină intelectuală guverna mintea celui care în Palatul bântuit ne înfățișase drama pierderii rașiunii.

Astfel, despuind treptat conceptul de poezie până la a înlătura toate elementele parazitare, Poe ajunge la definiția unei poezii sub forma de creație ritmică a frumuseții, văzută de el întotdeauna unită cu straniul și al cărui singur arbitru este gustul. Strâns legată de « invincibila noastră dorință de a ști » (cum spune într'un comentariu la Al Aaraaf) ea nu are totuși cu intelec-

lectul sau cu conștiința (cu adevărul sau cu morala) decât legături lăaturalnice, căci felul ei de a ști, de a afla, nu e decât imaginația intuitivă și creatoare iar felul ei de manifestare măi mult sugestia obținută prin muzică, singura capabilă să redea extazul și melancolia vagă care formează ambianța poetică, muzica fiind și ea ajutată de un fel de « unitate sau totalitate de impresie » obținută printr'un raționament analitic, care desigur nu e altul decât meșteșugul artistic.

Căci, după Poe, artistul trebuie să aibă dela început un scop stabilit, un plan. « In compoziția întreagă nu trebuie să se strecoare nici un singur cuvânt care direct sau indirect să nu vizeze acest scop unic », « cea mai înaltă formă a inteligenței imaginative » ajungând să fie, cum spune el, « eminentemente matematică ».

Iată dar cum vegheă la Poe, în această minte care se năruia dintr'o fatalitate organică, o strictă disciplină intelectuală, o formidabilă putere de organizare artistică, un veșnic și treaz simț al frumosului, mereu sprijinit de o logică și o luciditate de geniu. Nu se mai poate deci spune că opera sa se hrănea numai din aburii vagi ai alcoolului sau ai opiului, toate aceste calități fiind lucruri greu de văzut chiar la autori mult mai normali decât Poe.

Poetul a fost consecvent în opera sa cu aceste teorii. Nu se poate găsi un singur vers în poezia lui care să nu fie de o perfectă logică interioară, afară poate de câteva locuri obscure, neîndeajuns de lucrate. Sunt multe imperfecțiuni în opera lui Poe care e desigur un poet destul

de inegal, dar niciodată incoherențe. Faptul de pildă că *Ulalume a putut să pară în vremea ei un document de alienație mentală nu se explică desigur decât prin marea ei nouitate jicnitoare pentru reacționari, adică printr'un insuficient simț artistic al persoanelor care ne referă. Căci în această poemă, excepțională prin uluitoarea ei atmosferă — atmosferă complexă obținută și cu mijloace intelectuale și prin vis și prin stări psihofiziologice și prin armonie — Poe nu poate fi considerat bolnav decât în sensul în care orice poet poate fi atunci când concepe chiar cea mai banală dintre comparații. Din punctul de vedere comun, comparația ochilor iubitei cu stelele, de pildă, e desigur o enormitate.*

Dar în legătură cu teoriile poetice ale lui Poe, trebuie neapărat să se vorbească de poema sa Corbul. Intr'o capodoperă de genială mistificare intitulată Filosofia compoziției, Poe explică cum a scris această bucată care i-a adus și îi menține popularitatea în toată lumea, dar care, rămânând o creație excepțională, nu credem totuși că este cea mai bună și în nici un caz cea mai caracteristică poemă a lui Edgar Poe.

Fiindcă a obținut popularitatea dorită, Poe pretinde după vechiul său obicei, pentru a-și nega decăderea mentală și pentru a-și arăta totala stăpânire asupra facultăților lui creatoare (care desigur sunt imense, dar nu în acest fel) că a scris această poemă voit, rațional, fără ajutorul « inspirației ». Sau, după vorbele lui, că a voit să scrie « un poem care să convină în același timp gustului popular și gustului critic ». Indepărtând din dis-

cuție « necesitatea care a dat mai întâi naștere intenției de a scrie » un astfel de poem, Poe își propune să demonstreze că « nici un detaliu al acestui poem nu se datorește nici accidentului, nici intuiției » și că *compoziția* lui « a mers pas cu pas spre sfârșit cu precizia și consecințele stricte ale unei probleme de matematică », că *adică a fost pusă la cale în mod pur rațional, după un plan stabilit dinainte, la rece, pentru fiecare amănunt, până și emoția ei fiind construită în urma unei atente meditații asupra elementelor cele mai caracteristice care o creează în sufletul oamenilor. Astfel a hotărât că poema să nu fie prea lungă, pentru ca să se păstreze unitatea emoției ; a decis ca ea să fie scrisă într'un ton trist, melancolic, ca fiind cel care poate întâlni mai ușor Frumusețea, și a căutat apoi o dominantă care să servească drept pivot acestei ambianțe și care să păstreze monotonia tonului alături de varietatea gândirii. Așa a găsit refrenul invariabil. Trecând la detalii a hotărât că refrenul trebuie să fie scurt pentru a putea avea aplicații variate, că el trebuie să formeze sfârșitul fiecărei strofe și că trebuie să fie sonor. Cum cuvintele cele mai sonore sunt — spune Poe — cele care conțin sunetele o și r, refrenul care i s'a părut potrivit și acestei sonorități și tonului melancolic al poemei nu putea fi altul decât... « nevermore ». Dar cum nu i se părea plauzibil ca acest cuvânt să fie repetat într'una de o ființă umană, s'a gândit întâi să-l facă să fie repetat mecanic de un papagal, apoi de un corb, pasăre prevestitoare de rău. Care însă poate fi subiectul cel mai universal melancolic al acestui*

eșafodaj? Moartea. Și când putea deveni acest subiect cel mai poetic posibil? Asociat cu *Frumusețea*. De aci ideea morții unei femei frumoase și a iubitului său înlăcrimat căruia răspunsul corbului să-i fie întâi indiferent și amuzant, apoi atât de turburător încât omul dezolat să-l provoace singur pentru plăcerea de a se tortura, datorită « setei așa de omenești de suferință », punând pasării lugubre întrebări dintre cele cari îi stau la inimă și pentru care răspunsul « niciodată » să fie zdrobitor. Efectul complet nu se putea obține decât încadrând scena într'un spațiu restrâns care să ușureze concentrarea atenției și anume o cameră bogat mobilată deci frumoasă.

Am rezumat « Filozofia compoziției » aproape cu cuvintele autorului. Trebuie numai să adăogăm că prin aceeași metodă Poe pretinde că a fixat dinainte imaginile, variațiunile de ritm și de versificație ale strofei, numărul versurilor și o mulțime de alte detalii, în scopul de a obține originalitatea care « dacă exceptăm spiritele de o forță sublimă, nu e deloc fiza impulsiei sau a intuiției. In general trebuie să o căutăm laborios ».

Din simpla înșiruire a acestei expunerii se poate vedea dela început imposibilitatea acestei întreprinderi pentru mintea și sensibilitatea omenească, mai ales cu un asemenea rezultat, dar se poate găsi o explicație în pasiunea lui Poe pentru asemenea lucruri, care prin nuvelele sale îi și aduseseră reputația de *raisonneur* înfalibil. Se poate avea deci siguranța asupra mistificării, datorită în afara motivelor arătate și orgoliului excesiv care-l

caracterizează pe Edgar Poe, care în altă parte precizează că originalitatea nu poate fi obținută numai cu ajutorul diferitelor ritmuri, care nu sunt infinite, ci mai ales prin alternarea lor variată « dar cu toate acestea timp de secole întregi nimeni nu s'a gândit să scrie o operă originală în versuri » (ca el).

Dacă totuși mai e nevoie și de dovezi care să arate că poema nu a fost scrisă în felul arătat de poet, cărțile de specialitate citează destule. Mai întâi s'a arătat că cel puțin una dintre afirmațiile lui Poe nu fusese adevărată, aceea că a scris poema într'o singură zi, când o mulțime de mărturii ale contemporanilor atestă că tema Corbului l'a obsedat pe Poe un timp atât de îndelungat încât i s'a impus aproape și că nu numai înainte de publicare dar și în cele șapte variante publicate, poema a suferit modificări fundamentale.

S'au găsit apoi o mulțime de izvoare de inspirație din diferiți alți poeți ale unor versuri și ale construcțiilor lor. S'a relevat faptul că și refrenele « no more » și « nevermore » mai fuseseră utilizate de alți poeți cunoscuți de Poe și chiar de el în La Zante, Tăcerea, Pentru una în paradis. Toate dovezi care aruncă mari îndoeli asupra stricteții travaliului deductiv pretins de Poe. Lucrul devine și mai evident dacă ne amintim că subiectul poemei pe care Poe pretinde că l-a găsit pe cale rațională ca fiind cel mai general uman și cel mai apropiat de conceptul Frumuseții, face parte în realitate dintre experiențele personale cele mai dureroase ale vieții aceleia care spusese că nu putea iubi « decât atunci când

moartea își unea suflul cu cel al frumuseții ». Moartea mamei sale a cărei amintire îl obseda, moartea Janei Stanard, prima lui iubire, sunt probe suficiente pentru aceasta. Mai ales dacă la aceste fapte mai adăugăm și acela că în 1845, anul publicării Corbului, starea soției sale Virginia, care trebuia să și moară peste doi ani, se înrăutățea până a deveni o permanentă obsesie pentru Poe, ne putem da seama că tema Corbului utilizată de altfel și mai înainte în unele din poemele sale se putea datori mai degrabă experienței omului încercat de unul dintre cele mai necruțătoare destine și că deci « inspirația » involuntară nu putea fi aici cu totul negată. Iar dacă mai e nevoie de încă o dovadă a acestei mistificări e că însuși Poe a recunoscut-o, după cum ne spune o mărturie : « ideea îi venise sugerată de comentariile și investigațiile criticilor că poema ar fi putut fi compusă astfel. Dăduse deci aceste relații numai cu titlul de experiență ingenioasă. Il amuzase și îl surprinsese de a o vedea atât de repede acceptată ».

« Filosofia compoziției » are însă un alt mare merit. Acela de a atrage atenția, poate pentru prima oară, asupra laturei lucide a travaliului artistic, asupra meșteșugului în artă și asupra poeziei intelectuale, Poe fiind astfel și pe această cale un deschizător al drumurilor poeziei moderne cum și al teoriilor « poeziei pure » ale lui Paul Valery care-și pierde astfel aproape în întregime originalitatea atât de mult cântată. Înălăturând conceptul — pentru el umilitor — al creatorului pasiv care-și lasă ca un medium mâna condusă de inspirația inconștientă

ca de un fluid divin, Poe ne pune în valoare partea de contribuție lucidă și dramatică a creatorului, munca lui cruntă și demnă de stimă, lucru devenit astăzi o axiomă pentru cunoscători. Că în acest sens trebuie înțeleasă «Filosofia compoziției» interpretată multă vreme *ad litteram* (de aceea o mai discutăm aci), ne-o arată de altfel și următoarele vorbe ale lui Poe: «cea mai mare parte dintre scriitori — în special poeții — preferă să se creadă că ei nu compun decât posedați de o splendidă furie — o intuiție extatică — și că ar fi pur și simplu cuprinși de teroare dacă ar lăsa publicul să-și arunce o privire în dosul scenei, asupra elaborării și preparativelor pâlpâinde ale gândirii — asupra adevăratelor scopuri sesizabile abia în ultimul moment — asupra nenumăratelor scânteieri ale ideii care nu ajunge la completa maturitate — asupra fanteziilor bine puse la punct dar care trebuiesc înlăturate cu desperare ca inadapabile — asupra alegerilor și renunțarilor scrupuloase — asupra ștersăturilor și interpolărilor penibile, într'un cuvânt asupra roților și mecanismului — asupra coardelor, scărilor, trapelor — podoabelor de pene de cocoș, fardurilor roșii și sbenghiurilor de frumusețe — care în nouăzeci și nouă la sută din cazuri, constituiesc punerea în scenă a histrionului literar».

Astfel, rezumând toate cele spuse, constatăm încă odată că teoriile poetice ale lui Poe constituie pentru poezia modernă o tradiție seculară, anticipând și deci anulând, teoriile identice despre poezia pură ale lui Paul Valery, după cum însăși poezia lui Poe revelată ca o realitate

și nu ca un mit necontrolabil, necitat niciodată în amănunte, anulează în mare parte poezia lui Valery și a altor emuli imprudenți, de care Poe se deosebește prin aceea că — ajutat de un sigur instinct artistic — a știut să-și aplice teoriile în așa fel încât poemele sale să nu sufere de uscăciune ci să-și păstreze o sevă inegalabilă.

E vorba deci la Poe de un vis supraviețuit, care însă nu-și pierde nimic din tăria lui ci, din contra, își conservă interiorizarea și iraționalul, prin revelarea comorilor subconștientului. Aceasta cu ajutorul unei mari științe a sugerării, (am zice: cu precizie) a neprecisului și a misterului, la o temperatură înaltă și într'un domeniu în care nu se mai poate vorbi ca altădată de simple sentimente catalogate, ci de ceva ce s'ar putea numi stări, în care atât fiziologicul cât și intelectualul, au roluri de prim ordin.

E în plus crearea cu metode individualiste, lucide, voite, a unui gen autonom, deosebit de proză, a unei suprarealități incantatorii, riguroase, deliberate, cu indiferență față de conținut și contingențe (cu frică de grauluitul inspirației, de epic, considerat discursiv, și de sentimentalism, căci și pasiunea e considerată impură și socotită pe drept cuvânt altceva decât emoția artistică) un gen care tinde spre o permanență, un invariant, un absolut, fără grija de a sluji la nimic altceva decât la crearea frumuseții artistice.

Dar, pentru a reveni la poema Corbul, să remarcăm că, așa cum se întâmplă întotdeauna când se vorbește pe dinafară de lucruri puțin cunoscute, o mulțime de prejudecăți circulă și pe seama operei lui Edgar Poe. Așa

de pildă se crede că Israfel e cea mai frumoasă poemă, că muzicalitatea e totul în Poe, că numai în Corbul se găsește adevăratul Poe și că el e intraductibil. La noi se pare că această poemă e tot atât de cunoscută (din auzite) pe cât e de necunoscut Poe în întregime. E suficient să pomenești numele lui Edgar Poe pentru ca să și se răspundă: « A, Corbul! » sau « A, Nevermore ». Oamenilor, când cunosc ceva li se pare că numai ce cunosc ei e important. Iar când nu cunosc, desvultă câteva teorii savante despre Poe în general, un Poe creat după metode cu totul subiective.

Intrucât ne privește, nu credem — indiferent de realizările de până acum — că poema Corbul e intraductibilă, decât în măsura în care se poate considera intraductibilă orice mare operă poetică originală. Clopotele, Eldorado, Somnoroasă, Steaua serii, Israfel, Tăcerea, La Zante, Lacul, Mamei, prezintă (în cantitate mai mică, fiind mai scurte), dificultăți de trecut mult mai mari. Atmosfera, care se crede a fi dificultatea cea mai mare, e la fel de greu de redat în multe alte poeme ale lui Poe la fel de caracteristice. Tot așa cu muzicalitatea, tot așa cu versificația savantă a Corbului.

O dificultate proprie a traducerii Corbului stă numai în refren, sau mai bine zis în refrenele originalului, în care primele șapte strofe (cu o singură excepție) sunt terminate în nothing more (nimic mai mult, nimic altceva), iar celelalte unsprezece cu celebrul nevermore (cunoscut mai mult ca poema însăși și care înseamnă nicio dată). După cum se vede, între ele există o puternică

legătură și de sens și de sonoritate și de terminație, legătură care contribuie mult la tonalitatea și la unitatea poemei. Înțelesul e de dezolare definitivă, accentuată de o muzică imposibil de asociat în românește acestui înțeles tradus întocmai.

O traducere perfectă trebuie deci să întrunească în două refrene toate aceste condițiuni: sfârșituri identice, înțelesuri identice și muzicalitatea cuvintelor engleze (pentru noi românii poate mai sugestive pentru că se asociază parcă și cu o idee de moarte, datorită unor asemănări de sunete).

În afară de aceasta refrenul trebuie să rimeze cu încă trei versuri ale strofei, versuri lungi, ample, cu o foarte bine marcată cezură care desparte primul emistih mai lent, de al doilea care cade subliniat, tranșant și mândru și îl completează pe celălalt ca după o modulație. În plus cele două emistihuri ale primului și celui de al treilea vers rimează respectiv între ele și primul emistih din al patrulea vers rimează cu cel de al treilea, ceea ce — când nu dăunează, ca orice abuz, cum și prin faptul că uneori amploarea versurilor — constituie un acompaniament monoton și obsedant refrenului și sensului de neîndurătoare fatalitate al poemei, prin multiplicarea rimei în ore. Aliterații, specifice limbii și poeziei engleze, completează și ele efectele sonore, secundând toate efectele poemei: tonul evocator sau ceremonios, humorul grotesc, fastul, dramatismul și suflul ei epic și fiind rareori preferate de Poe chiar sensului. Cum de pildă în acel ciudat vers în care Poe spune că pașii serafimilor zornăiau,

zângăneau, se clătinau (dela to tinkle), asociind sunetului surd al pașilor pe covor, senzația auditivă a cădelniței legănate, ceea ce la el e de mare efect. La fel cu unul dintre versurile finale în care Corbul neștiind sub lampă, își aruncă totuși umbra jos pe covor.

Un alt element important de sugestie în special la această poemă a lui Poe este repetirea unor versuri întregi, cu o stăruință caracteristică omului obsedat de durerea lui. Această repetire e întrebuințată în Corbul în ultimele două versuri ale strofei și este greu de redat în românește pentru că este greu de redat muzicalitatea care o înconjoară. Cum însă și în original ea e uneori obositoare, am redat-o de obicei schimbând unele cuvinte prin altele cu sensuri apropiate, pentru a le pune mai mult în valoare pe cele repetate, procedeu utilizat de altfel și de Poe.

Acestea ar fi deci dificultățile formale ale unei traduceri exacte a Corbului, fără să le mai socotim pe celelalte, între care prima este nici mai mult nici mai puțin decât redarea atmosferei, prin identificarea cu experiența marelui poet și cu ritmul lui interior adecuat. Ritm larg, lent, de povestire, ajutat de un vers neobișnuit de lung (nimic nu e mai greu de tradus decât un vers neobișnuit de lung, fiind greu de organizat și de stăpânit ritmul, cum și unul neobișnuit de scurt fiind greu de realizat prin perifraze) care însă nu e nici mecanic dar nici lăsat la întâmplare, ci străbătut, ca prin niște nervure susținătoare, de toate pulsațiile intime ale fondului.

Cele patru traduceri românești cunoscute ale Corbului: Iuliu Cezar Săvescu, Luca Ion Caragiale, Paul Sterian,

G. Murnu — dintre care despre două ne-am ocupat amănunțit în altă parte — pierd intenționat parcă și efectele refrenului și ale rimei și ale repetirilor și ale ritmului interior al lui Poe, care totuși nu pregetă să se abată dela regulile ce și-a impus, de câte ori fondul însuși al poemei i-o cere, dar numai atunci. Traducerea lui Săvescu — cea mai bună — e o traducere perifrastică, globală, care mai mult rezumă bucata cu propriile vorbe, ba utilizează — cu destulă știință de altfel — și câteva locuri comune. Făcând deci parte dintr'o epocă în care documentul nu conta, ea reușește totuși să dea o transpunere de multe ori interesantă a misterului poemei.

În ce privește traducerile străine ale Corbului, cea mai cunoscută și mai expresivă e — ca să nu vorbim de Mallarmé — cea a lui Baudelaire (care a mai tradus Mamei, Palatul bântuit, Viermele cuceritor, necesare nuvelelor, traduse de el aproape în întregime). E doar în proză neritmată, dar cu un ton familiar care-i dă meritul unei mai bune legături între strofe. Refrenul e, ca în toate traducerile franceze, « rien de plus » — « jamais plus ». Lecția pe care o dă e însă aceea de a ne îndepărta de o anumită rigiditate la care ne-ar putea duce tonul prea solemn și factice al originalului, construcțiile greoaie și repetițiile care nu merg în altă limbă decât cea a originalului.

În traducerea noastră nu am înlăturat însă elementele formale ale poemei pentru că nu am voit să corectăm și nici să adaptăm pe Poe, ci să dăm o idee de ce este Corbul în realitate și de toate mijloacele utilizate de autor,

despre care să se poată vorbi chiar aproximativ și după traducerea românească. Așa de pildă cu cele două versuri ciudate de care am pomenit mai sus, comentate de toți interpreții.

Am încercat trei variante. Prima utiliza refrenele « niciodată nu — altceva nu » iar a doua « niciodată — altădată », ambele grupe păstrând corespondența între cele două refrene și redând pe *Nevermore* ca înțeles dar nu și ca sonoritate, căci nu am fost niciodată de părere să sacrificăm înțelesul până la a da un refren ca « *nie du Tor* » al unei traduceri germane. Însă prima avea avantajul de a sublinia cu încă o negație, ca după un moment de gândire, pe *niciodată*, dar și marele neajuns de a aduce după ea o întreagă serie de rime sărace, în u, mai mult verbe, care schimbau și timpul povestirii. Iar a doua dădea rime deschise, divergente, în locul concentrării originalului. Vom publica poate, în altă parte, cu titlu de document și aceste două versiuni.

Ne-am oprit însă deocamdată la cea a volumului de față care utilizează refrenul englezesc *Nevermore*, iar pentru prima parte « călător », sugerat de prima strofă, pentru câteva motive foarte simple: « *Nevermore* » e atât de cunoscut încât se poate spune că nu mai are nevoie de traducere fiind și singurul strâns legat de original cu sonoritatea lui și cu întregu-i cortegiu de rime sonore, păstrate de noi, între care rima *Lenore*. Utilizarea lui ca refren în traduceri se preconizează de multă vreme. Imputării capitale că totuși nu e un cuvânt românesc i se poate răspunde că și în original, pentru a produce

uimire, el nu corespunde întotdeauna sensului care i se dă și nu acoperă în totul întrebarea la care răspunde. Să nu se uite că e ceva negândit, mecanic — și tocmai prin asta sinistru — în vorba păsării, care nu cunoaște decât acest cuvânt pentru a-l repeta în neștire.

*

Tălmăcirea de față cuprinde opera poetică a lui Poe așa cum a fost grupată în ediția populară Ingram, din care lipsesc numai trei bucăți: Scene din Politian — o încercare de piesă de teatru în versuri care distonează și în volumul original unde-și are locul între Imn și Sonet — Științei — cum și Al Aaraaf și Tamerlane (două lungi poeme care-și aveau locul între Sonet — Științei și Elenei), ambele opere de tinerețe care îl prevesteau pe Poe cel adevărat, prima caracterizată printr'o irațională succesiune muzicală, foarte originală, de imagini al căror sens nu e totdeauna sigur și care amintește de mulți poeți ai timpului; iar a doua, poem eroic, influențat prea vizibil de Byron sau Shelley și scris în gustul declamatoriu al timpului. Înălțurate poate dintr'o instinctivă spaimă — personală, sau a timpurilor noastre — pentru « poeme narrative și de largă răsuflare » cum spune Mallarmé care și el le înalță adăugând: « încercări ale unui spirit înainte de a domni asupra lui o estetică supremă de inevitabilă tiranie ». Poate și pentru că cereau un timp, încă odată cât pentru restul volumului, cu care probabil nu era făcut să se învrednicească literatura românească în condițiile ei de acum. Dacă viitorul ne va aduce timpuri mai puțin vitrege pentru poezie, vor fi și ele făcute cunoscut publicului românesc.

De asemenea nu figurează în acest volum unele prime variante, evident imperfecte față de cele la care s'a oprit Poe și necesare nu marelui public ci numai specialiștilor. Ele se obișnuiește să fie adăogate în unele ediții de traduceri, deși în ediția obișnuită Ingram nici nu figurează. Așa de pildă: Visuri, În tinerețea mea am cunoscut pe cineva... (poeme fără mare interes), Un pean (o primă versiune a Lenorei), Pentru — (utilizată mai târziu în Imitație și Un vis în alt vis), Irena (o primă versiune a Somno-roasei), Țara Feerică (o primă versiune a poemei cu acelaș nume), Cetatea condamnată (o primă versiune a Cetății din mare), Valea Nis (o primă versiune a poemei Valea neliniștei), Introducere (o primă versiune a Romanței și cunoscută în special prin edificatoarele versuri « Nu puteam să iubesc decât atunci când Moartea își amesteca suflul cu cel al Frumuseții » suprimate de Poe în urmă).

Cu excepția deci a celor trei bucăți am păstrat în totul fizionomia ediției clasice. Ordinea poemelor în volum și mai ales gruparea lor în cele trei cicluri arbitrare nu ni s'au părut fericite, dar le-am păstrat din același respect pentru tradiție, consolându-ne cu ideea că indicația anului apariției fiecărei bucăți va fi — ea cel puțin — instructivă și temându-ne să nu cădem în păcatul lui Mallarmé, care din grija de a fi personal împărțea traducerea sa în proză în două cicluri și mai arbitrare, după ce lăsa deoparte douăsprezece bucăți ale ediției originale.

Consecventă cu acest fel de a vedea, tălmăcirea de față a ținut să fie și în alt fel fidelă operei poești. Intr'o lite-

ratură tânără ca a noastră în care se vorbește de prea multe lucruri pe dinafară și se interpretează fals și suficient o mulțime de idei care la origină sunt altele, e nevoie în prim rând de o informație precisă, onestă, deci de traduceri exacte. Lucru care nu e rușinos, pentru că cere tot atâta sensibilitate și tot atât meșteșug — dacă nu mai mult — ca pentru o lucrare originală, iar în plus, incontestabil mai multă muncă.

De aceea, socotind că această primă tălmăcire organizată, a operei poetice a lui Poe în românește, trebuie să aibă în prim rând o valoare documentară, prima noastră grijă a fost respectarea — pe cât s'a putut într'o traducere în versuri de formă originală — a sensului strict literal al originalului.

Dar nu numai în sensul lui strict literal, ci și în totalitatea lui, am voit să redăm suflul unui Poe adevărat, nu idealizat și literaturizat de o mulțime de superstiții ale fanaticilor lui admiratori, necunoscători adânci ai lui și care l'au creat doar după chipul lor.

În acest fel principiul nostru conducător, era amendat de aceea că un fel personal de a vedea poezia lui Poe atât de discutată, intervenea obligatoriu în tălmăcire — și nu numai în câteva puncte obscure asupra cărora interpreții au diferite păreri, ci în totalitatea ei, ceea ce e tot una cu a spune că o astfel de tălmăcire trebuie să apară și sub forma unei poezii românești acceptabile, care în mod normal se depărtează de text, în sensul lui literal.

Iată deci în ce constă drama oricărei traduceri, dacă se poate întrebuința acest termen. Într'o durere de fiecare

moment că ceva trebuie sacrificat, într'o mare încercare de a te înfrânge pe tine privită mai ales din punctul de vedere al păcatului atât de răspândit în literatura românească tânără al originalității exhibate cu orice preț și rezolvată numai de simțul artistic și de probitatea tălmăcitorului, prin renunțarea la orgoliul propriu și la tentațiile de a... înfrumuseța pe Poe chiar cu fericite versiuni românești care nu ar fi ale originalului. Greutatea acestei înfrângerii e întrecută numai de greutatea de a-l reda pe autor așa cum e în culmile lui. Acest antagonism nu poate fi rezolvat decât prin sistemul echivalențelor, înțelese însă de noi numai în lumina principiului arătat mai sus, adică limitate de atmosfera generală a limbii, temelor, tonului și tehnicei originalului. Iată de ce noi vom cere îngăduința cetitorului nu pentru ce nu am adăogat dela noi, ci numai pentru ce nu corespunde originalului considerat în totalitatea lui.

O adevărată tălmăcire în versuri e un fel de studiu comparativ. Ea înseamnă în afară de efortul propriu zis de creație — care nu se poate măsura pentru că variază — și un efort pur tehnic, o muncă aproape brută, care se reduce la o potrivire a sensului cel mai adecuat al cuvântului cu rima, ritmul, metrul, forma de versificație a originalului, muzicalitatea versului și ambianța întregului. Când nu ai găsit înțelesul complet al unui cuvânt, ce-i lipsește trebuie să adaogi altuia de alături sau altora, pentru ca cel puțin în total să redai aceeași impresie. În limba engleză un cuvânt poate fi necesar acolo, în românește în altă parte. Poți să-i schimbi locul dar cu

condiția să aibă același înțeles și să sugereze prin muzicalitate și sens, în noul lui loc, același lucru. Căci chiar cuvinte care nu pot avea altă traducere și se traduc exact având de pildă aceeași rădăcină, uneori nu pot merge întocmai în textul român pentru că nu au aceeași ambianță sau sunt vulgarizate și fals poetizate la noi.

În acest fel principiul echivalențelor se poate sintetiza în aceea că — dacă fără nicio modificare trădarea e completă și ceva tot trebuie sacrificat — e permisă orice modificare care însă ar face trădarea mai mică. Căci a traduce însemnează după o veche vorbă foarte înțeleaptă în orice caz a trăda, chiar când traducerea e foarte bună și chiar când e foarte fidelă din punct de vedere literal.

Un exemplu de cea mai mare trădare e traducerea lui Mallarmé. Marele poet francez silit de covârșitoarea sa personalitate, a pus geniul său în traducerea pe care a făcut-o, uitând în mare parte pe cel al lui Edgar Poe și dându-ne astfel un bun Mallarmé, fără să ne dea decât o vagă idee de ce poate fi Edgar Poe cel adevărat, nici ca atmosferă generală, ba uneori nici chiar ca sens literal, deși traducerea sa e în proză. Mallarmé ne prezintă astfel un Poe edulcorat și palid, fără nimic din vigoarea lui adevărată. Traducerea lui place totuși, întâiu pentru că e acolo o poezie franțuzească așa cum s'a văzut, care nu obligă la eforturi noi de înțelegere. Apoi pentru că această poezie franțuzească este pentru cetitorii români Edgar Poe — pe care se simt obligați în orice fel să-l admire. Neavând originalul la îndemână ei justifică traducerea lui Mallarmé, crezând că-l justifică pe Poe.

Și în al treilea rând această traducere mai place (era de așteptat) pentrucă e... muzicală.

Insuși Mallarmé spune despre traducerea lui: « iată un calc hazardându-se fără altă pretenție, decât să restituie unele efecte de sonoritate extraordinară ale muzicei originale și ici colo, poate, sentimentul însuși ». Cu toate acestea trebuie să spunem că nici muzica lui Mallarmé nu este aceea aspră și dulce a originalului ci numai aceea a lui Mallarmé și poate a limbii franceze, uneori prea dulce sau prea abstractă și lipsită de seva necesară poeziei lui Poe ca să nu pară factice. Din acest punct de vedere credem că acolo unde o traducere românească bună răușește, ea poate, trebuie, să fie mai bună, mai substanțială, mai succulentă (chiar dacă ar părea mai materializată) decât una franceză, cu atât mai mult cu cât — cu tot seraficul care îl caracterizează — nu trebuie să facem din Poe un poet aerian, inefabil, în întregime.

Ce a fost pentru noi surprinzător a fost de a vedea că se poate traduce în versuri mult mai aproape de text decât ne-am fi putut aștepta (deseori chiar cuvânt cu cuvânt, păstrându-se forma strofelor, numărul versurilor, sistemul de rime, grafica și punctuația originalului). Chiar ritmul, care e imposibil de redat identic, rămânând corespunzător tonalității originale și foarte asemănător celui original, lucru la care obligă de altfel exactitatea traducerii. Neregularitățile lui pot corespunde întocmai mișcărilor interioare ale poemei, flexiunilor, modulațiilor de ton ale originalului, care au putut fi totdeauna păstrate,

Față de această exactitate obținută — de care se poate da uneori seama chiar numai printr'o privire aruncată textului original și punctuației lui — și credincioși unor vechi convingeri contrarii celor acum curente, că muzicalitatea e numai un accesoriu în poezie, am încercat ca traducerea noastră să fie pe cât s'a putut muzicală, dar atunci când ceva trebuia totuși sacrificat am sacrificat tocmai această muzicalitate, adică ceea ce în niciun caz nu se putea reda complet fiind vorba de limbi cu sunete total diferite, de frecvențe și grupări diferite.

Am sacrificat deci muzicalitatea, dar întotdeauna în profitul exactității sensului. Nu ne-am permis niciodată să brodăm în numele lui Poe sonorități fără sens — preferând pentru asemenea exerciții versurile proprii. Acestea toate pentru a salva ceea ce Mallarmé numea « sentimentul însuși », cu care muzicalitatea nu trebuie confundată. Există în poezie o atmosferă, o ambianță, o tonalitate interioară indiferentă de muzică și principală față de ea, muzica nefiind de esența poeziei, ci numai un element exterior și necesar într'o măsură al ei. Și stă pe primul plan numai acest ritm interior rezultat din o interferență de unde adânci, cu mari semnificații de gândire și de simțire laolaltă și mult mai interesante pentru cei ce nu sunt numai « jouisseur »-i decât armonia exterioară.

Poe nu este un poet muzical care să renunțe (cu câteva excepții) din principiu la ideie în favoarea muzicii, care să schimbe un cuvânt al cărui sens n'ar corespunde acolo, pentru un altul muzical, făcând poezia să devină

o pură incoerență numită hermetică, așa cum se face astăzi, pe nedrept în numele lui. Ar fi și greu să credem că vorbele puse de Poe acolo, vorbele care rămân geniale chiar în traducere, sunt alese numai pentru muzica lor. Am crezut întotdeauna pe Edgar Poe cu toată morbiditatea lui, mult mai lucid, mai logic decât pare multora și ne place să credem asta despre orice mare artist. Nu am găsit în Poe nimic absurd (afară poate de unele pasagii din *Al Aaraaf*), ci numai uneori oboseli, obscurități și confuzii, din cauza neinsistenței de a fi clarificate. De aceea am pus cât mai mult preț pe vorbele marelui poet care am căutat să rămână cât mai mult așa. De sigur însă — ni se va spune — că nu se poate concepe fidelitate literală pură. A fi fidel însemnează a fi fidel nu numai înțelesului literal, care nu există izolat, ci și tuturor mijloacelor de sugestie și de comunicare adică și muzicei. Puterea sugestivă a vorbei stă de sigur nu numai în înțelesul ei nud, ci și în muzicalitatea ei intrinsecă și în ciocnirea acestei muzicalități cu altele alăturate. Vom răspunde că aveam și noi posibilitatea unei alegeri și că am încercat să redăm și acest element, dar fără a neglija pentru asta ceea ce într-o vorbă e permanent aproape în orice limbă.

Dacă românescul Corb, nu e atât de sonor ca Raven nu se poate totuși utiliza altă pasăre. Vom încerca numai ca în felul așezării în vers și al întâlnirii cu celelalte sunete să punem cuvântul în valoare. La fel cu Clopote în loc de Bells, la fel cu Nevermore. La fel cu *w*-ul din acrostih pe care orice ai face nu-l poți avea în românește.

De altfel nu numai că pentru muzicalitate Poe nu sacrifică ideea, dar această beție muzicală fără sfârșit și fără început e de multe ori un plus, fără imediată corespondență cu ideea pe care o îmbracă. Ea merge până acolo încât uneori prin exces strică unor bune momente ale poemelor (așa de pildă excesul de rime interioare sau altfel, din Corbul și Lenore). În ce fel? Explicația care de altfel nu are mult de a face cu realizarea artistică propriu zisă, e aceea că excesele muzicale ale lui Poe se datoresc tot relaxării facultăților sale mintale, între care după părerea unanimă a psihiatrilor, facultatea muzicală se uzează mai greu decât facultățile logice. Cu cât trecea timpul Poe căuta astfel să compenseze cu această parte excepțională a geniului său slăbirea celorlalte.

Oricum ar fi, mai toate aliterațiile lui Poe sunt la fel de subiective ca de pildă vocalele colorate ale lui Rimbaud. Așa de pildă sonoritățile diferite ale fiecărei strofe din Clopotele, în care totuși efectele sonore cedează deseori pasul unui pătrunzător tablou de fond. Ele se pot reda în mai multe feluri, dar după o amănunțită observare a efectelor sonore ale originalului am ajuns la concluzia că ele nu puteau fi redată în românește nici aici în același grupări de sunete. Nu este locul să relatăm aci toate încercările făcute cu grupuri sonore românești, cu rimele rimelor originalului sau cu onomatopeele Clopotelor. Este destul să notăm că, așa cum se poate observa, utilizând ca grupuri permanente pentru toate strofele el, ing, și bine înțeles cuvântul clopote, am încercat să grupăm sunetul clopotelor de argint în jurul vocalei i și a grupu-

rilor in, im, ing, ind, ajutate de e și el; strofa clopotelor de aur în e, cu permanentele ajutate de o și cu pedalele ol, un, pentru a da o impresie generală de calm și alunecare onctuoasă; strofa clopotelor de aramă în r cu vocalele, (ar, re, ri, er), și cu discordanțe formate în special cu ajutorul lui z; iar grupa clopotelor de fier, de moarte, cu largul o, în special în grupurile on, or, ro, ol, ob, os, și cu exagerarea permanentelor până la obsesie. Bine înțeles niciun studiu de niciun fel nu poate suplini aptitudinile speciale ale lui Poe.

Cu toată această savantă muzică nu trebuie însă să credem că marele poet nu are și rime false sau banale, sau versuri scurte cu ritm desuet și nepotrivit cu tonul poemei. Aceasta însă atât datorită felului său inegal de a scrie care ajungea uneori la momente de geniu de o tensiune greu de menținut, cât și datorită epocii, față de care totuși Poe a inovat atât. Ce mișcătoare sunt în original imperfecțiunile lui Poe, rimele lui rele, ritmul lui neregulat, chinuit, în care nu corespunde numărul silabelor, eludat de linii de suspensie (utilizate însă de cele mai multe ori și pentru savante pauze), pasagiile lui întregi nemuzicale! Tot așa de mișcătoare ca și pasagiile de mare orchestrație uneori excesiv de încărcate, în care repetiții, rime interioare, rime savant împerechiate, contribuie cu artă la efect.

Am respectat până și multe din defectele lui caracteristice și, prin respectarea lor, am urmărit a da un Poe cât mai diferențiat, în care să se păstreze depresiunile și culmile lui. Dacă, reducând totul la o scară mai mică,

am reușit totuși să păstrăm aceeași hartă a operei poești, avem cuvinte de a fi satisfăcuți pe de o parte.

Căci deși în general această poezie scrisă acum o sută de ani este mult mai puțin uzată față de sensibilitatea noastră și pare mult mai proaspătă, mai spontană, mai plină de sevă, decât a multor alți poeți, care i-au fost credincioși, totuși câteva mici locuri comune, un ușor ton retoric, unele lungimi, un abuz de adjective (utilizate însă cu câtă artă!), abstracții, obscurități, personificări simbolice, au totuși un vag parfum desuet, pe care ne-am amuzat și ne-am silit să-l lăsăm uneori să dateze, la un poet de o atât de covârșitoare originalitate, ferindu-ne de a-l face să apară mai modern decât e.

Am păstrat și poemele mai slabe decât altele ale lui Poe mergând până la redarea puerilelor acrostihuri atât de greu de tradus și a celor patru poeme în versuri albe atât de greu de ritmat, fără să ținem seama că uneori cu cât e mai slabă poema cu atât e mai greu de tradus. Toate din aceeași grijă de caracteristic, deși puteam face un volum antologic, fie din punctul de vedere al lui Poe fie din cel al reușitei traducerii.

Aspectul general al volumului prin unirea celor trei grupuri arbitrare este dela început destul de inegal. Inegalitate nu numai ca realizare ci și ca diversitate de teme, diversitate care constituie una dintre marile dificultăți ale lui Poe (căci Poe fără să fie hermetic e totuși un poet dificil, dintre cei cari trebuiesc de multe ori citiți pentru a-i pătrunde, cu toată aparența lui de cursivitate). Dela temele familiare și senine în care viața e privită

cu îngăduință, dar care sunt umbrite și ele de o durere ce se va desfășura abia în urmă în toată fatala ei întindere, până la halucinatoriile universuri nepământești și neumanne în care niciun alt muritor nu a pătruns, e o vastă gamă de aspecte și stări, cu care pentru a te identifica însemnează a fi găsit că fac parte din universul tău propriu, a fi părtaș unui destin la fel de înfiorător...

De unde rezultă că este mult mai ușoară o traducere întâmplătoare la alegere, decât o traducere organizată a întregii opere poetice poești. Și de unde mai rezultă că o astfel de traducere trebuie judecată — pentru respectul ce i se cuvine lui Poe — numai cu originalul în mână, nu după traducerile franceze și nici după legendele pe care și le-au creat despre el cei cari nu l'au citit și nu atât în amănunte, cât din punctul de vedere al reușitei de a reda în totalitatea lui, suflul marelui Edgar Poe. În acest fel prejudecățile intolerante ale fanaticilor nu vor interesa, ci numai opiniile celorlalți vor decide dacă eternul Edgar Poe poate glăsuși acum, după o sută de ani, și în românește.

EMIL GULIAN

POEMELE LUI EDGAR POE

PREFAȚĂ

Aceste nimicuri sunt strânse și publicate din nou, mai ales cu intenția de a le scăpa de numeroasele interpretări la care au fost supuse, făcând la întâmplare «înconjurul presei». Cu grija firească de a băga de seamă ca tot ce am scris să circule așa cum am scris, dacă tot trebuie să circule. În apărarea propriului meu gust, se cuvine dealtfel să recunosc, că, după părerea mea, nimic din acest volum nu are o prea mare valoare pentru public. Evenimente independente de voința mea, m'au împiedecat, în orice epocă, să fac vreun efort serios, în ceiace, sub o zodie mai bună, ar fi putut să fie câmpul ales de mine. Pentru mine poezia n'a fost un scop voit, ci o pasiune; și pasiunile ar trebui să fie ținute în cinste; ele nu trebuie — ele nu pot să fie provocate după voință, în vederea unor meschine compensări, sau a unor și mai meschine laude, ale umanității.

E. A. P.

1845.

ULTIMELE POEME

C O R B U L

Odată, într'un îndepărtat miez de noapte, pe când
ascultam truditele șoapte

Ale unor tomuri vechi și uitate, ce-mi spuneau că totul
e trecător,

Pe când piroteam aproape dormind, deodată mă în-
dreptai, auzind

O foarte înceată bătaie lovind în ușa camerei mele ușor.
« E vreun călător », zisei bombănind, « poate că el se
trezi ciocănind în ușa camerei mele ușor —

E numai atât, un călător ».

Ah, lămurit îmi aduc aminte, era în Decembrie cu reci
morminte;

Fiece cărbune murind cuminte, și-arunca spectrul
albăstrui pe covor.

Cu nerăbdare așteptam dimineața; — în zadar în-
cercasem, împărtășind viața

Cărților mele, să mai sfășii ceața — tristeții — pentru
pierduta Lenore —

Pentru rara, sglobia fată, pe care îngerii o numesc
Lenore —

Dar al cărui nume fu aici trecător.

Și mătășosul, tristul foșnet, slab al perdelelor purpurii
Mă sfredeli — cu o nemaisimțită groază mă cuprinse
într'un fior,

Că trebul, ca să bată mai încet inima mea, să mă opresc
și să repet

«E vreun călător ce, voind să intre, bate la ușa mea
rugător —

Intârziat călător care bănuiește—la ușa mea—adăpost
primitor; —

E numai atât, un călător ».

Și-atunci trezindu-mă din piroteli și ne mai stând mult
la îndoieli,

«Domnule», spusei, «sau Doamnă, iertarea voastră o implor;
Dar faptul e — că dormitam și-așa de slab vă auzeam,
Așa încet vă auzeam bătând — băteți așa ușor,

Că nu știam bine ce auzeam » — deschisei atunci ușa
cu mult zor: — —

Besnă era — niciun călător ».

Adânc tenebrele pătrunzând, mult stătui locului
cutremurându-mă, cercetând,

Minunându-mă și visând visuri pe care n'a îndrăsnit,
încă, să le viseze niciun muritor;

Dar tăcerea n'avu îndemn, și întunericul nu dădu
niciun semn

Și singurul cuvânt acolo șoptit fu murmuratul cuvânt
« Lenore! »,

Ce șoptii eu — și un ecou care-mi întoarse ușor « Lenore! »,

Atât auzii — niciun călător.

Pierdut în camera tristă intrând, cu sufletul tot în
mine arzând,

Curând auzii din nou bătând — bătând ceva mai
stăruitor.

Spusei din nou: « De sigur că este acum la oblonul
ferestrei o veste;

Să mă uit să văd și acolo ce este, taina aceasta să o
măsor —

S'aștept până inima se potolește, și apoi taina să o
măsor; —

Poate-i doar vântul, — niciun alt călător.

Aruncai oblonul și — cu mult tapaj — scuturând năzuos
bizaru-i penaj,

Pătrunse înăuntru un negru Corb, al preasfântului timp
trecut, slujitor;

Niciun fel de atenție nu-mi dete; nu șovăi ci, pe îndelete,
ca în temeiul unui vechiu acord,

Cu nobilă mină de lady sau lord, deasupra ușii camerii
mele se cățără disprețuitor —

Sus pe bustul palidei Pallas, așezat chiar deasupra ușii
camerii mele se suî fără zor —

Se suî și stătu, sumbrul călător.

Și atunci sburătoarea de eben așa hâdă, visarea mea
tristă mai făcând să suradă

Prin gravul, funebrul alai, cu care își purta ifosul
ocrotitor,

« Creasta ți-e smulsă și rasă » zisei, « dar nu vii desigur
dintre mișei,

Stafle ursuză, Corb bătrân, ce-ai trecut de țărmlul
 Noptii în sbor —
 Spune-mi numele de prinț cu care țărmlurile Noptii te
 strigă în cor! ».

Răspunse Corbul, « Nevermore »¹⁾.

Mult mă minună la așa uricioasă pasăre de rând vorbirea
 frumoasă,
 Deși răspunsul nu avea tâlc, și nu îmi fu de mare-ajutor ;
 Dar nu se poate să tăgăduim că niciun muritor
 dintre câți auzim
 Nu fu de soartă ursit, pe cât știm, de-asupra ușii camerii
 sale să vadă cum stă disprețuitor,
 O jivină, o pasăre, ce pe bustul cioplit de sus de pe ușa
 camerii sale, s'a cocoțat coborită din sbor,
 Cu un astfel de nume, — « Nevermore ».

Dar Corbul hidos și singur stând pe palidul bust și
 proferând
 Doar o vorbă, ca și cum întreg sufletu-i prin ea ar fi
 fost vestitor,
 Croncăni numai ce aflai și nu mișcă nicio pană, vai!
 Până ce eu abia murmurai « Și alți prieteni plecară în
 sbor —
 In zori și *el* tot așa se va duce, cași speranțele ce
 plecară în sbor ».

Răspunse Corbul « Nevermore ».

¹⁾ Se citește aproximativ nevărmor = niciodată.

Mirat că tăcerea fu curmată de-o replică așa de bine
dată,

« Sigur », spusei, « ce el rostește e toată învățătura luată
Dela un trist, obidit stăpân, pe care Nenorocul cel
păgân

Il gonea repede, gonea hapsân, până ce cântecu-i rămase
doar cu refrenul acesta întristător —

Jalnicul bocet al Speranțelor lui cu refrenul groasnic,
sfâșietor,

Niciodată... « Nevermore ».

Dar fiindcă numai pasărea hădă sufletu-mi trist mai
făcu să surâdă

Imi trăsei jilțul în fața ușii, bustului și Corbului atot-
știutor;

Și, adâncit în velurul ceresc, mă apucaii să înlănțuiesc
Gânduri — de alte gânduri triste, ca doar așa să lămuresc
ce, această cobe de pasăre venită din trecutul
înșelător,

Ce, această posomorită, neînvățată și spectrală,
pasăre cobe, pasăre fatală, venită din trecutul
chinuitor,

Voi să spună prin croncănitul « Nevermore ».

Asta voiam să lămuresc, fără să mă destăinuesc

Lighioanei a cărei privire de jar îmi ardea pieptul
mistuitor;

De-astea și altele așteptam din vecie, cu capul lăsat
fără silnicie

Pe fața de catifea viorie a pernelor pe care străluminarea
razelor lămpii se cernea mângâietor

Pe fața de catifea viorie a pernelor pe care străluminarea
razelor lămpii luneca desmierdător,

Dar pe care ea n'o va mai mângâia niciodată
visător!

Atunci îmi păru, într'o clipă pierdută, aerul mai dens
parfumat de-o nevăzută

Cădelniță legănată de serafimii — al căror clinchet de
pași pe stofa moale se bănuî că trece ușor.

« Netrebnice », strigai, « Dumnezeu ți-a dat prin acești
îngeri fără păcat,

Răgaz — răgaz și leac de uitare, balsam pentru rana
pierdutei Lenore!

Bea, o bea și, în alinare, uită de pierduta Lenore!»

Răspunse Corbul « Nevermore ».

« Profetule! » strigai, « vestitor posac! — totuși profet,
de ești pasăre sau drac! —

Fie că Satana te-a îndemnat, fie că furtuna te-a
aruncat, pe acest țărnm neprimitor,

Așa jumulit și sălbăticit, în ținutul acesta deșert și
vrăjit —

În căminul meu de Spaimă bântuit — spune-mi, cel puțin
tu, te implor —

Spune-mi, mai e în Galaad vreun balsam alinător?
— spune-mi — spune-mi, te implor!».

Răspunse Corbul, « Nevermore ».

« Profetule! » strigai, « crainic posac — totuși profet, de ești pasăre sau drac!

Pe Cerul ce peste amândoi se 'ncovoiaie — pe Domnul ce iubim amândoi, te implor

Spune-mi dacă în Edenul depărtat, sufletul meu de tristeți încărcat,

Va mai îmbrățișa pe sfânta fată pe care îngerii o numesc Lenore —

Va mai îmbrățișa sglobia fată pe care îngerii o numesc Lenore? ».

Răspunse Corbul, « Nevermore ».

« Să-ți fie cuvântul semn de plecare, pasăre sau demon, el să ne separe!

Du-te îndărăt spre uraganul și țărmurile Noptii lui Pluton în sbor!

Nu lăsa pană neagră ca urmă a minciunii care în sufletu-ți scurmă!

Lasă-mi sihăstria neprihănită! — de pe-a mea ușe pleacă în sbor!

Din inima mea pliscul ți-l trage, de pe-a mea ușe ia-ți chipul în sbor! ».

Răspunse Corbul, « Nevermore ».

Și de-atunci o pană nu-și mai flutură, a stat mereu și încă stă

Pe placidul bust al palidei Pallas, sus pe-a mea ușe neîndurător;

Și ochii lui galeși scânteiază ca ai unui demon care visează,

Lumina lămpii lunecând, proiectează umbra-i întreagă
jos pe covor;
Și sufletul meu din această umbră, pâlپătoare pe covor,
N'o mai fâlfâi niciodată în sbor!

1845.

CLOPOTELE

I

Ascultă ai săniilor clopoței —

De argint clopoței!

O lume de veselii, zurgălăi, atinge melodia din ei!

Cum ei clipesc, cling-cling, cling-cling,

In ghiața din aerul subțire al nopții!

Când toate stelele cer înting

Și licăririle apoi ning,

Sclipind cristalin: tiling, tiling;

In clopoței ce țin ritm,

Țin chiar un fel de Runic ritm,

In clipocitul ce țășnește din ale săniilor clare clopote,

Clopoței — clopote, clopoței — clopoté,

Clopoței, clo-po-ței, clopote, —

Clinchet, deliciu și chin de clopote.

II

Ascultă ale nunților coapte clopote,

De aur moale clopote!

Ce lume caldă de armonii unduc-acele clopote!

Nu mai au putere decât să scrâșnească,
 Scoase din loc,
 In sfâșietoare rugi de îndurare către foc,
 In nebune dojane vane surdului și freneticului foc,
 Sărind tot mai sus, sărind din loc,
 Cu desnădăjduită ardoare
 Și încăpățânată sforțare,
 Să treacă peste hotare,
 La luna de sus cu față pală...
 Ah! clopotele, clopotele, ce rafală,
 Ce poveste spune — groaza lor
 De desnădejde animală,
 Cum mușcă din aer, zornăe, sbiară,
 In arama lor răcnește o fiară!
 Panică revarsă, otrăvită,
 In sânul aerului care palpită!
 Și-atunci urechea cunoaște bine,
 După hang,
 După bang,
 Dacă pericolul trece sau vine;
 Atunci urechea ușor descurcă,
 După cum se sting,
 După cum înving,
 Dacă vârtoarea scade sau urcă,
 După ușorul sau după sporul în mânie glas de clopote
 Glas de clopote —
 Glas de clopote, clopote, clopote, —
 Clopote, clopote, clopote —
 După vaer și încaer, de glas de clopote.

IV

Ascultă clopote monodice de mort —

Clopote de fier!

Ne poartă fără niciun efort în lumile de dincolo de cer!

Noaptea, în tăcerea de moarte,

Cum am vrea să le prindem de toarte,

Să nu mai blesteme!

Căci fiecă ton,

Ce lugubru-și ia sborul în soborul sonor

Din rugina grea a gătlejului lor,

E un grohăit,

Monoton.

Atunci roboții — ah! roboții —

Rămân în clopotnițe singuri cu toții,

Și trag ca roboții,

Singuri cu toții,

Monoton.

Sunetele morții, intonând în ton,

Mereu legănând același svon;

Ei simt o mare bucurie lovind,

Pe pieptul omului rostogolind,

Pietre pentru

Marele canon —

Ei nu sunt, nu, nici bărbați, nici femei —

Nu sunt nici oameni, nici mișei —

Gulzi sunt:

Regele lor încordat, crunt,

Toacă de mort, pietre urnește —

Rostogolit, bolovănește, rostogolește,
Bolovănește —

Și'n timp ce cântecul de moarte din clopote,
Trupă de sunete calcă în tropote,
Pieptul lui de izbândă crește
Și el dănțuește și răcnește,
Trăgând la clopote, dănțuește.

Aruncă sunete: bang, bang, bang,
Mereu în același Runic rang,
Le ia din pulsul inimii clopotelor
Bang — clopote, mereu — clopote ; —
Se aud hohote de plâns în clopote,
Bang — clopote, mereu — clopote ; —

Dé moarte sunete: bang, bang
In mereu victoriosul Runic rang.
Mereu îndoliate, tropare, ropote,
In lugubru hang de clopote ;
Clopote, bang, clopote, clopote,
Clopote, clopote, clopote, clopote,

Intr'o dungă limba lor lungă
Ropote un — rostogol de clopote,
Clopote, clopote, clopote, clopote
Clopote, clopote, clopote

Mereu în urletul și în dezolarea marilor clopote.

1849.

ULALUME

Cerurile erau sure și aspre ;
Frunzele erau crispate și seci —
Frunzele erau istovite și reci ;
Era noapte în pierdutul Octombrie,
Al anului acela pierdut în veci ;
Pe aproape de sumbrul lac Auber,
In inima cețoasei țări Weir —
Era jos lângă mlaștina Auber,
In pădurea gulzilor, Weir.

Odată, acolo, printr'o alee Titanică
De cipeși, rățăceam cu al meu Suflet —
De cipeși, cu Psyché, al meu Suflet.
Imi era inima, pe-acea vreme, vulcanică,
Precum sgura care — se răstoarnă în gol —
Precum lava care — fără tihnă în gol
Aruncă râuri de pucioasă la Yaanek
In extrema climă la pol —
Gemând se răstoarnă din Muntele Yaanek
In imperiile borealului pol.

Vorbele ne erau grave și sobre,
Gândurile erau paralizate și seci —
Amintirile erau trădătoare și reci —
Nu știam vai! că suntem în Octombrie,
Nu vedeam vai! a anului noapte —
(Rară — între — altele din veci!)
Nu ne-aminteam de sumbrul lac Auber —
(Nici că mai străbătusem negurosu-i mister) —
Nu ne-aminteam de un lac Auber,
Sau de pădurea gulzilor, Weir.

Și, cum noaptea plutea acum joasă
Și cadranele stelelor lămureau dimineața —
Cadranele stelelor arătau spre dimineață —
In fundul aleii o nebuloasă
Și delicvescentă lumină, căpăta viață,
Din boarea căreia, miraculoasă,
Cu îndoitu-i corn — se ivi — din ceață,
Stema de diamante a Astarteei,
Cu îndoitu-i corn — clară — din ceață.

Și spusei — «Decât Diana-i mai tandră:
Alunecă prin eter de suspine —
Se joacă în eter de suspine:
A văzut nesvântate lacrimile obrazului
De care viermele mereu se ține
Și-a venit peste — zodia Leului
Să ne arate drumul cerului —
Al Leteenei păci a cerului —

S'a ridicat — în ciuda Leului,
 Să scânteieze peste noi strălucitorii ei ochi —
 A trecut vizuina Leului
 Cu dragoste în — luminoșii ei ochi ».

Dar Psyché, ridicând al său deget,
 Zise — « Vai! de stea îmi e teamă —
 De strania-i paloare mi-e teamă: —
 Haide să fugim fără preget!
 O bănuiesc! — să sburăm! — îmi e teamă! ».

Agonic vorbi, lăsând să-i cadă
 Aripile, până se târîră în praf —
 Dezolată hohoti, lăsând să-i cadă
 Penele, până se muiară în praf —
 Intristate se muiară în praf.

Răspunsei — « Totul nu-i decât vis:
 Să mai stăm în nestînsa lumină!
 Imbăiați în cristalina lumină!
 Sibilina-i splendoare Speranță radiază
 Și Frumusețe, pe bolta senină: —
 Iat-o! — se înalță vibrând în noaptea senină!
 Să credem, trebui să credem în strălucita ei rază
 Și, siguri să fim: ne va arăta drumul drept —
 Să credem, trebui să credem în lucitoarea ei rază
 Care știe doar să ne-arate drum drept,
 Când fâlfâe sus în Cerul cel drept ».

Așa o împăcai pe Psyché, o sărutai,
 Îi alungai groaza —
 Lângă mine o luai;

La sfârșitul aleii ajungând fără veste
Ne opri poarta unui mormânt —
Poarta unui mormânt cu-o poveste;
Și spusei — « Ce e scris, dulce soră,
Pe lespeda grea a acestui mormânt? »
« E cavoul Ulalumei pierdute, —
Ulalume, — Ulalume, — un cuvânt! ».

Se făcu inima-mi de cenușe, tristă,
Cum erau frunzele crispate și seci, —
Cum erau frunzele istovite și reci:
Și strigai — « Era tot în Octombrie
In chiar *astă* noapte din anul trecut,
Când aici am adus o povară de groază —
Am adus o povară și un ultim sărut!
In această noapte unică 'ntre toate,
Ce demon din nou pe aici m'a cerut?
Ah! cunosc, acum, sumbrul lac Auber
Din inima cețoasei țări zisă Weir —
Recunosc umeda mlaștină Auber —
Și pădurea gulzilor, Weir ».

1847.

ELENEI

Odată te văzui — doar odată:
Sunt ani de-atunci — câți? — nu trebui să spun.
Era o adâncă noapte de Iulie;
Din cercănata lună care plană,
Tăindu-și, ca sufletul tău, drum prin cer,
Cădea în liniște, pe efluvii de somn,
Un vâl de lumină, cu argint în mătase:
Pe înaltele fețe-a o mie de roze
Care creșteau în fermecata grădină
Unde și vântul intra tremurând —
Cădea pe înaltele fețe-ale rozelor
Care luminii-întorceau, într'o extatică moarte
Sufletele lor de mirezme —
Cădea pe înaltele fețe-ale rozelor
Ce surâdeau murind la pământ, fermecate
De tine, și de-armonia prezenței tale.

Te văzui, toată în alb, trântită pe patul
De micșunele; în timp ce luna
Bătea pe fețele înalte-ale rozelor,
Și pe a ta, — dusă vai, în tristețe!

Nu voi Destinul în acest miez de noapte —
Nu voi Destinul (numele-i e Tristețe),
Să-mi răresc pașii în fața portalului,
Să mă'mbăt de mireasma adormitelor roze?
Un pas nu clinea: lumea cea rea în somn era dusă,
Numai tu, cu mine veghiai — (Doamne! inima-mi bate
Auzind aceste cuvinte perechi!) — Numai tu cu mine
vegheai.

M'am oprit — m'am uitat — și de-odată
Toate s'au făcut nevăzute. (Ah! să îți minte bine
Grădina era fermecată!).
Căci luciul perlat al lunii se șterse:
Șerpuindele poteci, culcușul de mușchiu,
Preafericitele flori, aplecării copaci,
Pieriră toate: iar mireasma, în ocrotirea
Brațelor văzduhului adorat, muri.
Totul — totul păli. Numai tu mai erai (mai puțin decât
tine)

Lucirea divină a ochilor tăi —
Sufletul ochilor îndreptați spre mine.
Ii vedeam doar pe ei — dar erau lumea-întreagă.
Ii vedeam doar pe ei — priviți ore întregi —
Ii văzui doar pe ei până luna apuse...
Ce depărtate povești de iubire stau scrise
Pe-ale lor cristaline sfere cerești!
Ce-întunecat nenoroc! ce năzuinți uimitoare!
Dar și ce adâncă — înfiorător de adâncă, putere de
dragoste!

Dar iată, în fine, scumpa Diana

Dincolo de priviri se coboară
În norii apusului, leagănul furtunii;
Și tu, fantomă, prin giulgiul arborilor
Alunecași departe. *Ochii tăi doar rămaseră.*
Ei *nu voră* să plece — ei n'au mai plecat niciodată.
Luminând în noapte singuraticu-mi drum către casă,
Niciodată nu m'au mai părăsit ca speranțele.
Dealungul anilor lângă mine au stat — calea a-
rătându-mi.

Sunt sfetnicii mei — dar eu le sunt sclav.
Menirea le e să lumineze, să ardă —
Dar eu sunt dator să *fiu mântuit*
Prin flacăra lor, purificat
În aprigul foc electric. Să mă sfințesc
În focul elizean.
În inima mea ei pun Frumusețea (care-i Speranță),
Și stele stau ei, departe, în înaltele ceruri,
Stele în fața cărora îngenuchează,
Când veghi tăcute și triste, sunt nopțile mele;
Și chiar în luxurianta lumină de-amiază —
Ca doi suavi luceferi în slavă rămân,
Nestinși în soare!

1848.

ANNABEL LEE

Demult, într'un regat lângă mare,
De când mulți ani or fi,
Trăia o fată, poate-o cunoașteți,
Pe numele de ANNABEL LEE;
Trăia astă fată numai cu gândul
Să mă îndrăgească, să o pot îndrăgi.

Eu eram copil, *ea* era copil,
In regatul ce lângă mare luci:
Dar iubeam cu o dragoste mai mult decât dragoste —
Eu și frumoasa ANNABEL LEE;
Pe care chiar serafimii din ceruri
Incepură a ne-o râvni.

Și iată dece, (e mult de atunci)
In regatul mării dece veni
Un nor din care vântul suflând, — o-îngheță
Pe frumoasa mea ANNABEL LEE;
Indată înaltele-i rude o luară
De lângă mine, departe tare,
Și într'un mormânt o așezară
In regatul acela de lângă mare.

Fiind gloata îngerilor tristă în ceruri,
 La fericirea noastră râvni —
 Da! acesta de sigur fu rostul
 (Știu toți că altul nu putea fi)
 Pentru care vântul, iscat din nor noaptea,
 Ingheță și ucise pe ANNABEL LEE.

Dar dragostea noastră era mai tare cu mult
 Decât a celor mai bătrâni decât noi —
 Decât a celor mai înțelepți decât noi —
 Și nici chiar îngerii de sus ai cerurilor,
 Nici demonii de jos din fundul mărilor,
 Sufletul meu n'au putut despărți
 De al frumoasei ANNABEL LEE.

Căci razele de aur ale lunii, mi-aduc
 Visuri cu frumoasa ANNABEL LEE.
 Și când stelele ies, scânteind văd ochii
 Totdeauna frumoasei ANNABEL LEE.
 În marea înaltă a nopții, așa, mă culc alături de draga
 mea

Draga mea, viața, mireasa mea.
 În cavoul deacolo, din țara mării, —
 Țara cu mormântul în care e ea.

1849.

VALENTINĂ

Fie pentru ea scrise rimele, pentru ochii ei luminoși,
Arzători în tot ce pot spune, ca gemenii Ledei —
și care

Suav, vor găsi propriul nume, ce alții, mai puțin
norocoși,

Tăinuit în această pagină, nu-l pot vedea cum
apare!

Dacă cercetați printre rânduri, descoperiți o comoară —
O amuletă divină — un talisman neuitat,

De care se poartă *pe inimă*. Cercetați și a doua oară
Ritmuri — silabe — și vorbē! Nu lăsați nimica uitat

Din câte mai sunt, căci altfel vă pierdeți vremea za-
darnic!

Și totuși, oricâte s'ar spune, aici nu e nodul
Gordian,

Bun de deslegat doar cu sabia, după un chin mai amarnic,
Pentru cine descoperă cheia și, atent, urmărește un
plan.

Scrise pe pagina albă stau atât de cuminți în fața
Ochilor ce viu strălucesc, stau și luminează *perdus*,

Trei elocvente vorbe știute de poeți — căci în viața
Zilnică sunt doar stema poetei care ești tu.
Literile sunt desigur, ca de obiceiu mincinoase
Ca și cavalerul Pinto — Ferdinando Mendez —
Dar de vor fi sinonime odată cu Adevărul — tot voi
căutări migăloase
Când veți citi enigma adâncă, dintr'odată, veți de-
sluși al ei miez.

1846.

(Pentru a descoperi numele, în aceasta și în următoarea
poemă, citiți prima literă din primul vers, urmată de a doua
din al doilea și așa mai departe până la sfârșit).

O ENIGMĂ ¹⁾

« Se află rar » a zis Salomon cel Prost

« Rar se află-o ideie în cel mai profund sonet.

Zărim prin toate lucrurile făcute fără rost

Tot așa ca prin rarul Napolitan bonet —

Fără hal e! o doamnă — cum să îl poarte cochet?

Tot așa cu Petrarca, la care sub avânt

Se-ascunde ușurința, cum al bufniței puf ce în vânt

Se duce în sbor, ca hârtia ce trece fără regret ».

Cu-adevărat să dăm, atunci, lui Sal crezământ.

Maniile dolente-ale tuckermanilor sunt curente

Bule — ah! efemere și *astfel* transparente —

Doar *aici* cum *vezi* e — un obscur alfabet ²⁾

Care însă stablil e, — nemuritor, prin forța

Numelor dragi ascunse în el cu-al lor secret.

1847.

¹⁾ Vezi pagina precedentă.

²⁾ In original w în loc de v.

MAMEI

Pentru că dincolo de al Raiului prag,
Ingerii, murmurând a șoptelor gamă,
Nu pot găsi, în aprinsele vorbe de drag,
Niciuna atât de pioasă ca « Mamă »,
De aceea așa mereu te-am chemat —
Pe tine ce-mi ești mai mult decât mamă,
De când în cripta inimii mele, Moartea singură te-a
așezat,
Luând al Virginiei spirit peste-a văzduhului vamă.
Maica mea — a mea maică, ce-așa de demult s'a stins,
A fost doar a mea; în timp ce tu
Ești a celei pe care o iubii mai aprins,
Și mult mai dragă decât cea care fu
Cu tot nesfârșitul cu care inimii mele-i era
Mai dragă decât propria-i esență, mai dragă,
soția mea.

1849.

A N E I

Slavă vouă Ceruri!
Primejdia s'a dus
Și lănceda boală
Tânjind s'a supus —
Febra numită « Viață »
Tânjind s'a supus.

Trist văd că sunt
De puteri vlăguit;
Niciun mușchi nu întind
Stau doar așa lungit —
Dar nu-mi pasă: mai bine-i —
Și mă simt liniștit!

Stând așa grav întins
In pat, fără efort,
Oricine mă vede
Mă poate crede mort —
Poate chiar să tresară,
Crezându-mă mort.

Gemete și bocire,
Vaete, rătăcire,
S'au potolit acum —
Și cu acea oribilă
In inimă svâcnire —
Oribilă, oribilă svâcnire!

Osânda fără milă
Și boală și silă —
Au trecut. Și-a lor febră,
Inebunindu-mi creerul —
Febra numită « Viață »
Febra ce-mi ardea creerul.

Și din toate torturile
A trecut cea mai rea —
Teribila tortură
A setei de a bea
Râul de naftalină
Al Pasiunii damnate: —
Am băut dintr'o apă
Ce orice sete-abate: —

Dintr'o apă ce curge
Ca un cântec de leagăn,
Intr'un foarte aproape
Izvor sub pământ —
Intr'o foarte aproape
Grotă de sub pământ.

Și, să nu mi se spună
 Vreodată cu păcat,
Că mi-e camera neagră
 Și strâmt e al meu pat —
Niciun om vreodată
 N'a dormit în alt pat;
Ca să *dormi*, va să șovăi
 Intr'un astfel de pat.

Chinuitul meu spirit,
 Fără metamorfoze
Acum rămas, nu plânge
 Ca mai eri după roze —
După vechile chinuri
 Cu mirt și cu roze:

Căci acuma, când doarme,
 I se pare, cu ele,
O mai sfântă mireasmă,
 Imprejur, de pansele —
A rosmarin mireasmă,
 Stropită cu pansele —
Rută, îmbălsămate,
 Puritane, pansele.

Și stă el fericit,
 In alintul nu vanei
Visări despre credința
 Și frumusețea Anei —
Scăldat în mângâerea
 Cosițelor Anei.

Duios m'a sărutat ea,
Suav pe ochii grei,
Până dădai ușor
Să dorm la pieptul ei —
In somnul greu să dorm la
Raiul pieptului ei.

Când noaptea coborî
Mă 'nveli duhul său,
Și se rugă de înger
Să mă păzească de rău —
Rugă pe crăiasa îngerilor
Să mă păzească de rău.

Și stau întins așa
In pat, fără efort,
(Știind iubirea ei)
Că vouă vă par mort —
Eu stau întins mereu
In pat, fără efort,
(Cu iubirea-i alături)
Că vă par vouă mort —
Voi vă înfiorați
Părându-vă că's mort.

Dar îmi e mai aprinsă
Inima diafanei
Decât sunt stelele cerului;

In ea e dragostea Anei —
In ea e toată lumina
Tandă a dragostei Anei —
In ea e toată lumina
Gândului ochilor Anei.

1849.

PENTRU F — —.

Dragă! — în buruienile cele mai rele
Ce înăbușe drumu-mi — fir cu fir —
(Trist drum, vai! unde nu se vede
Nici departe vreun trandafir) —
Sufletul meu își găsește o tihnă
Doar când, visând la tine, străvede
Edenul de blândă odihnă.

Suvenirul tău — e deci pentru mine
Ca o insulă vrăjită, — ce în depărtări,
In vreo mare turbure, vreun ocean de uitări
Infiorat mereu de furtuni și suspine —
Stă totuși sub un cer — ce între mări
Surâde numai — insulei senine.

1845.

PENTRU FRANCES S. OSGOOD

Ai vrea să fii iubită? — atunci inima ta
Poteca ei de-acum să nu o părăsească;
Te țină așa cum ești fără-a te 'ndepărta
Și de tot ce nu ești, să te păzească.
Așa cum ești, aleanul cel mai suav din lume,
Grația ta, frumusețea și mult mai mult ca ea,
Vor umple nesfârșit cu laude-al tău nume,
Iar dragostea spre tine va fi o datorie
Ce nu va părea grea.

1845.

ELDORADO

Vesel gătit,
Cavaler strălucit,
Prin soare, prin umbră, a umblat,
Un cântec cântând,
Mereu căutând,
Un Eldorado demult visat.

Dar îmbătrâni
Viteazul — și
Pe inima lui încet a 'nserat —
Fără să găsească
Zare pământească
Să semene cu Eldorado visat.

Puterile câte îl îndrăgiră
Până la urmă îl părăsiră.
Umbra altui pelerin s'a iscat —
« Umbră, spune-mi mie,
Pe unde să fie —
Acel Eldorado demult visat? ».

« Peste Munții Lunei,
Dincolo de fundul,
Marii Văi a Umbrei, un drum dezolat,
Mereu galopează »,
Zise Umbra, « cutează —
Dacă întrebi de Eldorado visat ».

1849.

EULALIE

Eu tânjeam în lumi cercetate
Doar de lacrimi și singurătate;
Intr'un lac stătător sufletu-mi începea să se
 șeasă,
Până curata Eulalie îmi deveni îmbujorată mireasă —
Clara fată Eulalie îmi deveni surâzătoare mireasă.

Ah, lumină — mai puțină lumină
Au stelele seara când se înclină
Decât au ochii dragei mele soții!
 Și niciodată — fulgii ușori
 Țesuți de aburii plutitori
Cu lunarele tonuri de perle purpurii,
Nu se pot întrece cu cea mai stingheră — buclă a
 modestei Eulalie —
Nu se pot întrece cu cea mai părăsită — buclă a
 modestei Eulalie.

Durere! tu, cu ai tăi Strigoi,
Nu te vei mai întoarce 'napoi,
Căci, inima ei, suspin la suspin îmi răspunde acum
 până'n vecii,

Și cât ziua întreagă

Lucește drumeagă

Astartea în cerurile ei azurii,

Spre ea mereu Eulalie, își ridică ochii, sus, în tării —

Spre ea mereu Eulalie, își ridică ochii ei, viorii.

1845.

{ UN VIS IN ALT VIS

Sărutul acesta pe frunte!
Și acum, departe de tine,
Lasă-mă să-ți arăt cât de bine
Te-ai gândit când ai zis
Că zilele mele-au fost vis:
Dar dacă speranța sbură
Noaptea, — sau ziua o luă —
Sau ca o vedenie s'a dus,
Nu-înseamnă tot că *s'a dus*?
Tot ce se vede sau pare
E doar vis într'unul mai mare.

Stau pe un țărm agitat
De vuetе care îl bat,
In mână caut să țin
Boabele nisipului fin —
Câteva! și totuși cum lunecă
In abisul care le-întunecă!
Și eu plâng — și eu plâng!
Doamne! Nu pot să strâng

Mai tare, mâna să-mi frâng?
Doamne! *una* nu pot să răpesc
Nemiloaselor valuri ce cresc?
Oare *tot* ce se vede sau pare
E doar un vis în altul mai mare?

1849.

MARIEI LUIZA (SHEW)

Nu-i mult de când, cel ce versurile-acestea scrie,
Cuprins de trufia nebună a intelectualității,
Credea în « puterea cuvintelor » — tăgăduind că vreodată
S'ar mai putea naște, în mintea omenească, vreun gând
Ce ar întrece enunțarea lui prin cuvinte:
Și acum — ca o ironie a acelei fanfaronade —
Două cuvinte — doar două disilabe străine —
Italienești după sunet — făcute a fi murmurate
Numai de îngeri când, sub clar de lună, visează
La « roua care brodează-înghețate șiraguri de perle
Pe colina Hermonului », — — pornită din inima lui
Gânduri până atunci negândite, ce sunt ca inima gândului
Bogate și mai divine, mai pătimașe năluci
Chiar decât cele pe care seraful harpist Israfel
(Ce are « vocea mai dulce între toate creaturile Domnului »)
Poate spera să mai cânte. Dar eu ! vraja mi-e ruptă. Cade
Pana fără putere din mâna înfiorată de tremur.
Cu numele tău drept text, cu toată porunca ta,
Nu mai pot scrie — nu pot vorbi și nu pot gândi —
Vai, nu pot simți; căci nu e simțire
Această oprire fără mișcare pe pragul de aur

Al porții larg deschise a viselor,
Privind pierdut pe somptuasa alee,
Infiorat să te văd la dreapta, la stânga și dealungul ei,
In aburul de purpură, până departe,
Până se termină privirea — *numai pe tine.*

1848.

CETATEA DIN MARE

Priviți! Moartea un tron și-a durat
Intr'o cetate din acel îndepărtat,
Singur și întunecos Apus,
Unde cei răi și cei buni, cei de jos, cei de sus,
Odihnei de veci demult s'au supus.
Acolo turnuri, altare, palate,
(Roase de vremuri, dar neclătinate!)
Nu mai aduc cu nimic dela noi.
De jur împrejur, într'un vast convoi,
Părăsite de vânturile diabolice,
Calme zac apele, melancolice.

• Nicio rază din sacrul cer nu pătrunde
Noptile lungi ale cetății din unde;
Doar transparența lugubrei mări
Se scurge livid peste depărtări —
Luminează turnuri și palate regești —
Temple ce dau Babilonice vești —
• Bolți de piatră demult părăsite
In iederă cioplită și flori împietrite —
Atâtea și-atâtea altare minuni
Cu frize, sub care în văgăuni
Violeta cu vița împletesc cununi.

Și — posomorîte sub cer,
Apele resemnate nu se tem de mister.
Turnuri și umbre din același caer
Par toarse, căci totul — pendulează în aer,
Iar, între timp, dintr'un turn trufaș
Moartea gigantic privește'n oraș.

Templele-acolo, cu morminte căscate,
Stau chiar la nivelul apelor damnate;
Dar nici diamantele ce stau închise
In ochii idolilor ascunși în abise —
Nici morții gătiți cu vechi giuvaere
Nu atrag apele; căci nicio adiere
Nu se ivește! un cât de mic val
Dealungul vastului deșert de cristal —
Nicio hulă nu spune că vântul
Pe mări mai fericite ar atinge pământul —
Că mai sunt pe lume și mări uitate
De-o atât de hidoasă seninătate.

Dar iată, e o părere în aer!
Valul — e o mișcare — un vaer!
Ca și cum turnurile ar fi dat deoparte,
Incet cufundându-se, apele moarte —
Cu vârfurile lor ce au fost scoase
Din vidul cerurilor membranoase.
Au valurile-acum o mai roșie față —
Orele respiră jos, fără viață, —

Iar când, în subpământeștile svonuri,
Orașul se va cufunda lent, în cadență,
Infernul se va ridica din o mie de tronuri,
Și-i va face o — reverență.

1845.

SOMNOROASĂ

La miez de noapte, luna Iunie,
Sub mistica lumină-a lunii.
Abur în somn, ca un balaur,
Asudă marginea de aur,
Distilă-înrouată punte;
Depe înaltul vârf de munte
Scurge alene, muzicale
Picuri, universala vale.
Rosmarinul șovăe pe mormânt;
Crinul se culcă pe undă înfrânt;
Infășurându-și pieptul în haos
Ruina se-afundă în repaos;
La fel cu Lethe, lacul absent
Pare-adâncit în somn conștient,
Pentru nimic nu se clintește —
Frumusețea toată odihnește! —
Și iată! unde, ca un giuvaer,
(Cu fereastra deschisă larg spre cer
Doarme Irena învăluită'n Mister!).

Mărită doamnă! cum e permisă —
Spre noapte această fereastră deschisă?
Adieri șăgalnice, de prin poiene,
Surâzând se strecoară printre persiene —
Adieri fără trup, ușurei prichinduși,
Răsar din unghere, de după uși,
Pologul patului tău îl ridică
Cu-atâtea temeri — cu-atâta frică —
De deasupra pleoapei închise, dantelate,
Sub care sufletul tău abia bate,
Că pe jos și dealungul zidului, sumbre,
Ca niște strigoi, alunecă umbre!
Doamnă iubită, nu ți-e teamă?
Ce visuri, câte, ai pe seamă?
Poate-ai venit pe mări depărtate
Să vrăjești arborii din poiană!
Cât ești de palidă! straniu ți-e portul!
Stranie cosița pân'la pulpană,
Stranie solemna tăcere sub geană!

Oh! doamna doarme! Fie somnul ei
Să ție adânc și mai cu temeii!
Să aibă cerul întreg paza ei!
Cu-alcovul într'unul mai sfânt schimbat,
Cu patul într'unul mai dezolat,
Pe Domnul îl rog să o odihnească
Pleoapele pe veci să-i pecetluiască,
Strigoi, vedeniile, i le isgonească!

Doarme iubita! Fie somnul ei
Pe cât de-adânc e, mai cu temeii;
Mătăsos lunece pe ea viermii grei!
Codrul de departe ce-a rămas spân,
Să deschidă iar cavoul bătrân —
Cavoul ale cărui uși aripate
Au mai sburat uneori din lăcate,
Triumfal să primească, în nobile arme,
Ale mării ei stirpe funeralii în larme.
Cavoul singur și uitat deoparte,
In porțile căruia arunca de departe
In copilărie pietre deșarte —
Din porțile sonore ale cărui cavou
Ea nu va mai smulge niciun ecou
Și nu va mai crede în fața porții
Că înăuntru oftează morții.

1845.

BALADĂ NUPTIALĂ

Pe frunte am o cunună, în deget am un inel,
Pe umeri somptuosul costum;
Mătăsurii și giuvaere regești port pe el
Și sunt fericită acum.

Căci Stăpânul meu mă iubește;
Când el întâia oară făcu dorinței drum,
Simții în pieptul meu cum bucuria crește —
Căci vorbele sunau ca de mort și apoi sburau îngerește,
Iar vocea părea a *celui* care căzu vitejește
In lupta din fundul văii
Și e fericit acum.

El, ca să-mi dea încredere, așa de blând îmi vorbi!
Și palida mea frunte o sărută — dar cum?
De o visare leneșe în mine se trezi,
Care spre țintirim încet mă învârteji,
Până ce eu, ca în vis, către cel de alături șoptii
Crezând că este el, cel mort — d'Elormie,
« Sunt fericită acum! ».

Așa fură iată spuse — aceste vorbe ce cântă,
Iată așa fu dată făgăduiala de fum,
Dar cu toate că-mi fu credința veche înfrântă
Cu toate că și inima mea se trezi și ea toată frântă,
Inelul acesta de aur cuvântă,
Arată că sunt fericită acum!

Domnul să nu mă fi amăgit!
Căci parcă visez și nu știu cum
Sufletul îmi e desnădăjduit;
Mi-e teamă să nu fac un pas greșit, —
Mi-e teamă că cel mort — și părăsit
Nu e fericit acum.

1845.

POEME DE MATURITATE

LENORE

Ah, e spartă ceașca de aur! spiritul e dus pe vecie!
Să toace de mort! — cununat cu laur, un suflet pe
undele Stixului adie.

Și, Guy de Vere, n'ai *tu* nicio lacrimă? — haidem cu toții
să bocim în cor!

Iată! în racla lugubră, de ghiață, cum doarme iubirea
ta, Lenore!

Vino! prohodul să fie citit — slujba funerară cântată! —
Un antifon pentru cea mai regală, moartă, din câte
muriră vreodată —

Și-alt cântec de jale, pentru ea, din nou moartă, din
câte-*așa tinere* muriră vreodată.

« Mârșavilor! voi iubeați avuțiile ei, o urați pentru-al
ei orgoliu

Și când ea fu încolțită de rău, o binecuvântați — de
doliu!

Atunci cum *să fie* prohodul cântat? — jelaniile să fie citite?
De voi — de ai voștri, toți cu ochi răi, — ai voștri limbi
otrăvite,

Ce neprihănirea și tinerețea le voirăți încremenite? »

Peccavimus; dar nu aiura! și lasă un cor de Sabat
La Domnul să urce cât mai majestuos, ca moartei un
fir să nu-i fi mișcat!

Suava Lenoră « porni înainte », Nădejdea ta fâlfâi
lângă ea,

Lăsându-te pe tine aprins la minte, pentru pierderea ei,
promisa ta —

Pentru ea, frumoasă și *débonnaire*, ce acum netrebnic
a încremenit,

Păstrând viața în părul și el efemer, dar nu și în ochii
ce au împietrit —

Păstrând viața doar în părul de aur — moartea în
ochii ce au împietrit.

« Departe! Mi-e inima acum mai ușoară. Nu vreau să
mai cânt niciun cântec de jale,

Insoți-voiu îngerul în sborul său cu un pean din vremi
epocale!

Să nu sune clopotul! — căci suavul suflet, în voioșia
lui cea sfințită,

S'ar putea prinde de vreo notă din Lumea noastră pe
veci oropsită.

Spre prietenii de sus, umbra mâniată, se smulge
demonilor efemerului —

Din infern se ridică la înaltă noblețe acolo departe,
în pânzele Cerului,—

Din tânguiri și din tristețe, la tron de aur lângă Regele
Cerului ».

PENTRU UNA, IN PARADIS

Tu erai pentru mine, dragoste,
Tot — pentru ce inima-mi lâncezea —
O verde insulă între mări, dragoste,
Un altar și-o fântână, ce împletea
O magică ghirlandă de flori și fructe.
Și toată ghirlanda era a mea.

Ah! vis, prea frumos să dureze!
Speranță 'nstelată! te-ai înălțat —
Doar — ca să ți se-însereze!
Vocea Viitorului a strigat,
« Înainte! înainte! » dar, tot pe Trecut
(Sumbrou vârtej!) spiritul meu,
Inercând să planeze, —
Se opri speriat, nemișcat!

Căci, vai, vai! dela mine iată
Lumina mare a Vieții s'a dus!
« Niciodată — niciodată — vai, niciodată — »
(Spuseră ale mărilor valuri
Nisipului lor împrăștiat pe maluri)
N'o mai înflori copacul trăsniț,
N'o mai sbura vulturul rănit!

Căci toate zilele îmi sunt extaze —
 Și visele mele noaptea mijesc
Doar unde negrii tăi ochi scânteiază
 Și urmele pașilor tăi sclipesc,
In ce eterice dansuri de raze,
 Lângă ce eterne torente ce cresc!
1835.

COLISEUL

Model al anticei Rome! bogat relicvariu
De mândră contemplare Timpurilor lăsată
De veacurile stinse în fală și putere!
Și iată cum — în fine — după atâtea zile
De trist pelerinaj și sete arzătoare,
(Sete doar de izvoarele înțelepciunii tale)
Mă prostern înainte-ți, om schimbat și umil
Intre umbrele tale; până în fundul inimii
Sorb măreția ta, tristețea ta și gloria!

Nemărginire! Veacuri! Memorie-a altor timpuri!
Pace! și Dezolare! Noapte atât de adâncă!
Vă simt acum — vă simt în plina voastră forță —
Minuni mai hotărâte decât al Iudeei rege
Arată vreodată 'n grădinile Ghetsemani!
Și farmece mai sigure decât Caldea uimită
Privea altădată cum ies din liniștitele stele!

Aici căzu un erou, acum coloana cade!
Vulturul de paradă aici străluci aurit,
Acum liliacul sumbru își face veghea de noapte!
Aici flutura părul — de aur — al doamnelor Romei

Acum se leagănă trestia, acum se clatină scaiul!
 Aici pe tron de aur se lăfăia monarhul,
 Acum, ca o vedenie, spre cuibul ei de marmoră,
 Alunecă în slaba — lumină a coarnelor lunii —
 Doar sprintena și tăcuta șopârlă a pietrelor reci!

Dar vai! aceste ziduri — aceste arcade cu iederă —
 Aceste plinte 'n ruină — aceste triste coloane —
 Aceste metope șubrede — și frunzele-acestea surpate —
 Aceste sparte cornișe — și toată această ruină —
 Aceste pietre — vai! aceste sure pietre —
 Sunt ele oare tot ce Orele care sapă,
 Vestit, gigant, mai lăsară Destinului aprig și mie?

« Nu tot » — îmi răspunde Ecoul — « nu tot! Prevestitoare
 « Vuete mereu se ridică din noi, ca din orice Ruină,
 « Către toți înțelepții lumii, ca imnul lui Memnon la
 Soare.

« Noi peste sufletele tari domnim —
 « Despotic uriașele minți stăpânim.
 « Neputincioase cum parem nu suntem noi slabele pietre
 « Nu toată puterea — și nici fama noastră nu toată
 « E dusă și nici toată magia mândrului nostru nume —
 « Nici minunea care ne nimbează —
 « Nici misterele care zac în noi —
 « Nici amintirile ce de noi se agață
 « Rămânând înțeleștate apoi ca un veșmânt,
 « Ce ne drapează mai măreț decât gloria »

1833.

PALATUL BÂNTUIT

In cea mai verde vale-a noastră
Doar de îngerii buni locuită,
Odată un clar — majestuos palat —
Fruntea își înălța — fericită.
Despot era monarhul Gândire,
In țara unde se ridica!
Nicăieri seraf pe mai mândră clădire
Aripa subțire nu-și arunca!

Galbene baniere, glorioase, de aur,
Pe fruntea lui mereu fâlfâiau,
(Acestea toate — toate acestea —
Cu mult timp înapoi se 'ntâmplau)
Și orice ușoară boare care
In dulcea zi se juca
Pe meterezele împodobite și pale,
Pe aripi de miresme pleca.

Călătorii din fericita vale,
Prin două ferestre luminoase, vedeau
Spirite — dănțuind sub portale
In tactul lăutei de care-ascultau,
In preajma tronului unde, mărit,
(O! Porfirogenet!)
Regele — în fastul, slavei lui cuvenit,
Sta la al gloriei banchet.

Scânteia în perle și în rubine
Poarta acelu mărăț palat,
Prin care în valuri ușoare, senine,
Sbura necurmat,
Un stol de Ecouri, cu dulcea menire
Doar să cânte ușor,
Cu voci de-o frumusețe peste fire,
Înțelepciunea regelui lor.

Dar ființele diavolului, în rochii de doliu,
Cotropiră al regelui rang înălțat.
(Ah, să fim triști! — căci niciodată
N'o mai fi mâine, pentru acest dezolat!).
Și, împrejurul casei lui, gloria
Care în purpură înflori,
Prin negură doar, o zărește istoria
Trecutului timp care muri.

Acum, călătorii prin astă vale,
Văd, prin ferestre roșii de sânge,
Forme fantastice, care pe dale
Săr, după un sgomot care se frânge.
Și ca un râu, fantomatic, grăbit,
Prin ușa palidă se îngrămădește
O gloată hidoasă care se năruie
Și râde — dar nu mai zâmbește.
1838.

VIERMELE CUCERITOR

Iată! e-o noapte de gală
 In ultimii ani singurateci;
O gloată de îngerî, aripați, în găteală
 De voaluri, în lacrimi, lunateci,
Stă într'un teatru, să vadă
 Un spectacol de nădejde și teamă;
Orchestra, muzica sferelor
 Intre pauze lasă să cadă.

Mîmi, cu chipul Celui de Sus,
 Mormăe și murmură lin,
Sboară grăbiți când în jos, când în sus —
 Marionete, se duc și vin,
La comanda puterilor vaste, informe,
 Care mută scena colo, ici, după vrere,
Din aripile lor de Condor scuturând
 Nevăzuta Durere!

Drama aceasta — o! fi sigur,
 Nanicând nu va fi uitată!
Cu-a ei fantomă ce e urmărită
 In veci de aceiași gloată,

Ce într'un cerc, un cerc mereu spre-același punct
plecat,

N'o prinde niciodată.
De multă Nebunie, Oroare, Păcat,
E sufletul dramei o pată.

Și iată, în al mimilor vuet
O formă târîtoare străbate!
Roșu de sânge, un vierme vine
Spre scenica singurătate!
Se târăște! — se târăște! — în chinuri amare
Mîmii devin hrana lui;
Ingerii suspină când văd ghiare
Implântate în sângele omului.

Stinse — stinse luminile — toate!
Și, peste orice formă-a viziunii,
Cortina, giulgiu funerar ce învâlue,
Cade cu tăria furtunii,
In timp ce îngerii, toți palizi și triști,
Ridicându-se, afirmă, în cor,
Că tragedia aceasta e « Omul »,
Iar eroul e Viermele Cuceritor.

1838.

TĂCEREA

Sunt unele calități — esențe neîntrupate,
Ce au o dublă viață, creată după tipul
Acelei entități geamăn înfiripate,
Ce iese din materie — și din lumină — cu chipul
Văzut: solid și umbră. E o dublă *Tăcere*
A corpului și-a sufletului, a țărmlui și-a mării.
Una'n locuri ascunse crește într'o adiere
A ierbii cu fir fraged; pe ea știința visării
Legendele în lacrimi, omenеști afectări, (și tu o poți afla)
O fac fără primejdie: se cheamă « Nimic altceva ».
Ea e tăcerea-întrupată. De ea nu ai a te teme!
Nicio putere nefastă nu poartă în ea anume;
Dar dacă te paște soarta (fir tors înainte de vreme)
Să întâlnești umbra ei (elfă ce n'are nume
Și cutreeră locuri unde pășește foarte
Rar un picior de om), gătește-te de moarte.

1840.

ȚARĂ DE VIS

Pe o sumbră cale din depărtate văi,
Bântuită numai de îngerii răi,
Unde INTUNERICUL, ca un Eidolon,
Domnește înalt pe un negru tron,
Cădeam dintr'o ultimă climă,
O Thulé, nebuloasă, sublimă,
Care stranie stă, îndepărtat anotimp,
Dincolo de SPAȚIU — dincolo de TIMP.

Nepătrunse văi, nesfârșite valuri,
Păduri de Uriși, prăpăstii și maluri...
Omul nu le mai desvăluște,
Roua le moaie și le aburește;
Peretele munților se năruie dur,
In mări cu țărnel fără contur,
Dar care aspiră, fără noroc,
Umflata — spre înaltele ceruri de foc;
Lacuri fără sfârșit revarsă
Apa lor singură, spre moarte întoarsă,
Apa tăcută și înghețată,
De zăpezile crinilor reci încărcată...

Pe lângă lacurile ce astfel revarsă
Apa lor singură, către moarte întoarsă, —
Apa tăcută și încărcată
De zăpada crinilor pe ea aplecată, —
Aproape de munți — lângă râul tern
Cu murmur surd, cu murmur etern, —
Lângă pădurile sure, — prin mlaștină,
Unde șopârla și broasca-i de baștină, —
Intre viroage și iazuri sumbre
 (Gulzii acolo se ascund printre umbre) —
In locul plin de nenoroc —
Păgân și melancolic loc, —
Drumețul întâlnește înspăimântat
Albe-Amintiri din Trecutul uitat —
Forme în giulgiuri, ce tresar și suspină
Când trec pe lângă el, cu ochii în tină, —
Prieteni de mult duși în agonie
Pe-a Pământului — și Cerului — năsălie.

Pentru inima'n care tristeți sunt legiune,
Țara e calmă, împăcată regiune.
Pentru spiritul ce se plimbă în umbră
Ah! — un Eldorado e țara sumbră!
Dar drumețul care rătăcește prin ea
Nici nu cutează — nici n'o poate vedea;
Tainele ei nu apar nici în vis
Slabului ochiu ce nu-i încă închis;
Regele-a vrut în țara-i umbrită
Să nu se ridice pleoapă zimțuită;
Și astfel Sufletele ce trec cernite,
O contemplă doar prin sticle-înegrite.

Pe un drum întunecos din depărtate văi,
Bântuit numai de îngerii răi,
Unde INTUNERICUL, ca un Eidolon,
Domnește înalt pe un negru tron,
Am rătăcit întorcându-mă acasă
Din Thulé, cea nebuloasă.

1844.

LA ZANTE

Insulă luminoasă, cea mai frumoasă floare,
 Cel mai gingaș nume gingaș îți dă — fermecată!
Câte-amintiri de ore — atât de surâzătoare,
 Nu se trezesc la vederea ta — toate deodată!
Câte scene de fericire ce s'au depărtat!
Câte cugetări și speranțe ce s'au îngropat!
 Câte năluci cu o față care nu mai e,
 Pe coastele tale-înverzite, nu mai e!
Nu mai e! cât de trist e-acest sunet magic,
 Ce schimbă totul! *Nu mai dai* fiori —
Și nici amintirea-ți *nu mai e* plăcută! Un loc prea tragic
 Imi pare-acum țărnul smălțat cu flori,
Insulă a zambilelor! O purpurie Zante!
« Isola d'oro! Fior di Levante! ».

1837.

I M N

In amurg — la amiazi — în dimineață —
Maria! ai auzit imnul meu ca prin ceață!
Maică a Domnului stai mereu lângă mine —
La bucurie, la durere — la rău și la bine!
Când Orele clipoteau în veselie
Și norii umbră nu voiau să le ție,
Sufletul meu, pentru a nu te uita,
La tine mereu îl chema grația ta;
Acum, când furtunile Soartei întunecă
Și Trecutul și Presentul care alunecă,
Nădejdea în tine să-mi dea ajutor,
Viitorul să-mi fie surâzător!

1835.

POEME DE TINEREȚE

SONET — ȘTIINȚEI ¹⁾

Știință! ce vechilor vrâste le ești fiică dreaptă
Și toate le schimbi cu bagheta ochilor tăi scrutători!
De ce din pieptul poetului smulgi o pradă nedreaptă,
Vultur, ale cărui aripi atârnă greu când sbori?
Cum să te vadă-înțeleaptă? cum să-ți consacre-ardori?
Când n'ai voit să-l lași, în sboruri neîmblânzite,
Prin pietrele scumpe-ale cerului să caute comori,
Deși sui la ele cu aripi nestrunite?
N'ai smuls tu pe Diana din carul ei de foc?
Și din păduri Driadele nu tu le-ai urgisit
Să-și caute scăpare'n vreo stea mai cu noroc?
Naiadele din valuri nu tot tu le-ai răpit
Și piticii din iarbă și pe mine, nu oare,
Visului meu de vară sub tamarinzi în floare?

1829.

¹⁾ Motive personale — unele dintre ele cu privire la păcatul plagiatului și altele la data primelor poeme ale lui Tennyson — m'au determinat, după câteva ezitări, să republic această crudă compunere a celei mai precoce copilării. E tipărită vorbă cu vorbă — fără vreo alterare a versiunii originale — a cărei dată e prea depărtată pentru ca să nu fiu pe drept iertat.

E. A. P. (1845)

ELENEI

Elena, frumusețea ta — e pentru mine
Asemenea corăbiilor Niceene de-altădată,
Ce, lunecând pe o mare parfumată,
Duceau călătorul ostenit să-l aline
Coasta natală visată.

Căci pribegeam pe mări dezolate ca ale Sodomei,
Când hiacintul părului tău și clasica ta figură,
Gloriei Greciei, — splendorii Romei, —
Ca unui cămin, din nou mă dădură.

Ca într'o nișe în ale ferestrelor focuri,
Dreaptă statuie mi-apăruși înainte,
In mână cu lampa de agată fierbinte!
Ah, Psyché, venită din locuri
Ce sunt Țări Sfinte!

1831.

VALEA NEODIHNEI

Altădată surâdea tăcuta vâlcea
In care — nimeni — nu locuia ;
La luptă cu toții plecaseră
Și stelelor în grije lăsaseră,
Ca, noaptea, din turnurile lor de azur,
Să vegheze galeș de jur împrejur
Florile'n care, ziua, venea
Soarele roșu și lenevea.
Acum, orice călător vă va spune
De neastâmpărul văii nebune.
Nimic nu-i acolo în nemișcare —
Afară numai de aerul care
Apasă magica singurătate.
Ah! crengile nu sunt de vânt scuturate,
Dar se frământă ca recile mări
In preajma Hebridelor cele brumate!
Ah! norii vântul nu i-a gonit
Și totuși, pe Cerul înebunit
Foșnesc din zori, în asfințit,
Peste violetele ce acolo cresc
Miriade de feluri de ochiu omenesc —

##

##

Peste crinii ce se leagănă, spume
Și plâng pe un — mormânt fără nume!
Se leagănă: — din vârfuri aromitoare
Veșnic roua se prelinge și doare.
Plâng: — pe tulpinele lor delicate
Se schimbă lacrămile în nestimate.

1831.

ISRAFEL ¹⁾

In al cerurilor ospel
Stă îngerul Israfel;
 « Strunele inimii lui sunt lăute »;
Nimeni nu cântă păgân ca el,
Stele-amăgite, încetinel,
 Contenesc inmnrile, se pleacă mute,
Pândind picurarea vocii din el.

Pâlpâind pe prag
 Meridiilor cunună,
 Indrăgostita Lună
S'a 'mbujorat de drag
 Ascultând în noapte;
 (Până și iuțile pleiade de lapte
 Care sunt șapte
 S'au oprit fără șoapte).

¹⁾ Și îngerul Israfel, ale cărui coarde ale inimii sunt lăute, și care are cea mai dulce voce dintre toate creaturile Domnului. *Coranul*.

Spun și ele (corul de stele
Și tot ce mut ascultă cu ele)
 Că puterea care, pe Israfel, îl avântă
E doar a lirei acele
 Cu care stă el și cântă —
A strunelor cu viața din ele,
 Care, vrăjite, cuvântă.

Dar îngerul calcă pe-a bolții vecie
 Unde e Dragostea zeu fără vină —
Și Cugetarea e datorie —
Unde a Hurilor calmă privire
 E înmuiată cu-acea lumină
Ce adorăm în a stelelor fire.

Așa că, desigur, tu nu greșești
Israfel, că astfel nesocotești
 Cântecul fără patimi și foc;
Laurii toți tu-i stăpânești,
Cel mai cuminte bard tu ești!
 In veci să trăiești cu noroc!

Extazele, toate, serale,
 Răspund ciudatei lăute —
Al tău drag, a ta ură, al tău păs, a ta jale,
Dau glas înfocărilor tale —
 Stelele pot să stea mute!

Da, tu ai Cerul; dar în ăst hotar
E numai o lume de bine și-amar;
 Florile noastre nu-s mai mult decât — flori
 Și, umbra, doar, dreptei tale comori,
E lumina soarelui nostru de jar...

De eu aş locul

Unde Israfel

Şi, în locul meu, de-ar fi el,

Poate așa pătimaş n'ar şti

Să cânte muritoarele melodii,

In timp ce o notă cu totul de-alt fel,

Puternic, din lira-mi s'ar suî spre tării.

1836.

PENTRU — —.

Nu-mi pasă dacă — soarta mea pe pământ

Puțin din Pământ a avut.

Și dacă ani de iubire s'au frânt

In ura unui minut: —

Și nici mă plâng dacă cei desolați

Dragă, sunt mai fericiți decât mine,

Ci că *tu* suferi de soarta *mea*,

Doar un trecător prin destine.

1829.

PENTRU — —.

Boschetele — în care, văd, în vis,
Jucăușe păsări cântătoare,
Sunt buzele tale — melodia ta
E urzită de buzele tale ușoare —

Iată — privirile tale duse
In Cerul inimii, cad atunci desolate,
De sus, pe spiritul meu funebru
Ca stelele pe un giulgiu-adunate —

Inima ta — inima *ta!* — mă deștept și suspin
Și iar dorm și visez până'n zorile clare
Adevăruri ce cu aur nu se pot cumpăra
Și relele de care el e'n stare.

1829.

RÂULUI — —.

In cristalul tău luminos și clar,
 Apă vagabondă și leneșe, iată,
E stema de fulger a podoabei ce'n dar
 Iți dă cu inima neferecată,
 A lui Alberto șagalnică fată;

Iți tremură unda mai tare când ea
 Privește imaginea-i geamână —
Atuncea înzăuatul râu
 Cu drăguțul ei seamână;
In inima ei, ca într'un val,
 Chipul lui adânc stă ascuns —
Inima ei care tremură razelor
 Ochilor lui care au pătruns.

1829.

CÂNTEC

La nunta ta am văzut

Cum în obraji îți năvăli o roșală,

Cu toate că'n jur plutea fericirea ca un sărut

Și-aproape lumea toată îți era amicală:

În ochi o blândă lumină ce se ivi trecător

Fu (oricum putea fi)

Tot ce vederea-mi aprinsă mai Fermecător,

Pe Pământ, cu durere, privi.

Era poate doar feciorelnică pudoare —

Așa păru în alai —

Sclipirea ce aprinse o iubire-arzătoare

În pieptul aceluia, vai!

Ce la nunta ta a văzut

Cum *voi* în obraji să se urce din adânc o roșală

Cu toate că'n jur plutea fericirea ca un sărut

Și-aproape — lumea toată îți era amicală.

1827.

SPIRITELE MORȚILOR

Sufletul tău se va trezi singur și frânt
În negrele gânduri ale pietrei de mormânt —
Nimeni, în toată mulțimea, să cuteze
Tainica-ți oră să cerceteze.
Așteaptă în marea singurătate
 Ce nu e uitare — fiindcă apoi
Spiritele morților ce stăteau aplecate
 Din viață asupra-ți, se strâng în convoi
Aproape de tine — și puterea lor
Te învelește ca într'un nor.
Noaptea — deși clară — se va mohorî —
Și ochi de stele nu vor coborî
Din turnurile de sus ale domnitorilor
Cu lumina ce dă Speranță muritorilor —
Și-atunci, fără raze, roșiile-orbite,
Vor părea oboseli tale sfârșite
Ca o — lepră, — ca o — ardere vie,
Ce ar vrea să te roadă și în veșnicie.
Sunt acum gânduri ce nu vei mai goni —
Sunt năluci care'n veci — nu s'or mai risipi —
De sufletul tău ele nu vor mai trece —

Ușor — ca roua de pe iarba rece.
Răsufletul Domnului — briza — e lină —
Și ceața aceea de pe colină
Ca o umbră — ca o pânză — încă nesfâșiată
De crengile arborilor stă aninată,
Ca un simbol al barierelor
Și un mister al misterelor!

1827.

UN VIS

In nălucirile nopții sumbre
 Visam la bucuria de mult plecată —
Când, un vis treaz și fără umbre,
 Mi-a lăsat inima sfâșiată.

Ah! ce înseamnă un vis de zi
 Pentru acel — al cărui ochi apleacă
Pe toate din jur raze târzii
 Ce doar spre trecut vor să petreacă!

Când acest vis sfânt — acest vis sfânt, —
 (In timp ce toată lumea cârtea)
A fost o lumină ce'n vaet de vânt
 Suflet singuratec călăuzea.

Prin furtună și noapte început să crească
 Lumina de departe până se ivi —
Ce putea mai pur să lucească
 In a Adevărului stea de zi?

1827.

ROMANȚĂ

Romanță, care-îndrăgești să cânti legănându-te,
Cu capul somnoros, în aripi strângându-te,
Printre frunzele verzi care tremură,
Departate, pe lacul umbrat,
Ai fost pentru mine papagal vopsit —
Pasăre mie — atât de familiară —
Alfabetul după — îndemnul tău l-am rostit,
M'ai învățat să spun prima vorbă clară.
Pe când trândăveam prin codrii-amețitori,
Copil cu ochii de-atunci știutori.

Dar în urmă Condorul veșnic al anilor,
Atât s'guduî temeliile Cerului,
Aducând negre presimțiri și eterului,
Că nu mai am timp pentru grijile vanilor
Ce nu privesc numai Cerul misterului.
Doar când o oră cu mai calmă aripă
Atinge cu fulgii și-al meu spirit o clipă —
Pentru ca timpul puțin cu o rimă
Să poată trece — (faptă nebună!)
Imi spune inima: ar fi o crimă
De n'ar fremăta pe-un ritm de strună.

1829.

ȚARA FEERICĂ

Mohorâte văi — umbrite șuvoaie —
Păduri ce, negre ca norii de ploaie,
Au forme care — nu se pot pătrunde
Căci din ele ies lacrimi ce totul ascunde.
Enorme lune cresc și descresc
Intr'una — într'una — într'una —
In toate clipele nopții pornesc —
Schimbându-și locul pentru totdeauna.
Ele luminile stelelor înving
Cu suflul palidelor fețe le sting.
La miezul nopții — pe cadrane lunare —
Una — mai fumurie ca altele —
(De un soiu pe care după-încercare
L-au găsit mai bun decât altele)
Coboară în jos — mai jos — tot mai jos —
Cu centrul chiar pe creștetul ros
Al coroanei muntelui ce mai mult amenință,
In timp ce ampla-i circumferință
Cade în draperii bogate,
Peste cătune și peste palate,
Oriunde mai e ceva 'n depărtări —

Mai sunt păduri — sau mai sunt mări —
Pe spiritele care fâlfâc'n sbor —
Toropite de somnul amețitor —
Și, îngropate, pe toate le-întină
Intr'un aprins labirint de lumină —
Cu ce profundă! — O, ce profundă!
Patimă'n somnul greu le scufundă,
Până în zori — când se deșteaptă
Și vâlul lunar se ridică poate,
In cerul care de mult îl așteaptă,
La furtunile care, tumultuos,
Le sgudue pe toate — aproape pe toate —
Cași pe galbenul Albatros.
Nu le mai trebue-această lună
Pentru ce totuși fusese bună —
Un vast cort de diamant —
Dar ce îmi pare extravagant
E că, totuși, atomii ei
Se împrăștie într'o ploaie,
In care fluturii ce se-avântă
Pe ale cerului alei,
Sboară cu toții, se înmoaie,
Și-apoi coboară fără temei
(Ființe într'una nemulțumite!)
Aducând jos câțiva din ei
Pe-aripile ce tremură mereu grăbite.

1831.

LACUL

În primăvara tinereții mi-a fost dat
Mai des, din lumea toată, să străbat
Un colț, pe care nu puteam să nu-l iubesc —
Așa vrăjit păstra în umbră, nelumesc,
Un lac sălbatec, strâns în țărnul dur,
Cu pini ca niște turnuri împrejur.

Numai când noaptea giulgiul pe-acest loc
(Și peste lac) și-l desfăcea, ca peste tot,
Numai când mistic, vântul caurgia
Iși îngâna pe ape melodia —
Numai atunci — mă cuprindea sălbatic
Teroarea lacului cel singuratic.

Teroare totuși ce nu era spaimă,
Ci un extaz tremurător ce-abea îngaimă —
Nici pietre scumpe-oricâte mi s'ar da
Să-i lămuresc fiorul nu mi-ar ajuta
Și nici Iubirea toată — chiar a ta.

Căci Moartea era în veninul din valuri,
Mormânt deschis adânc între maluri
Pentru cel ce — ca mine — credea că ar scoate
Din ele balsam de năluci depărtate —
Al cărui suflet părăsit doar el face
Un Eden din apele acelea posace.

1827.

STEAUA SERII

Era în mijlocul verii
 Și la miezul nopții era;
Stelele în stinse orbite
 Sclipeau palide, căci lumina
Mai strălucit luna rece, de ghiață,
 Care pe Ceruri trecea, —
Sus, între planetele sclave
 Și pe talazuri cu raze de nea.

 Priveam cum se trece
 Surâsul ei rece;
Prea rece — prea rece era pentru mine —
 Apoi deodată
 Un lințoliu de vată;
Și mă abătui dela ea spre tine
 Stea trufașe a Serii,
 Glorie a privegherii,
Spre raza ta ce mai ușor alină —
 Căci rostul pe care în Ceruri îl ai

E fericirea să mi-o redai,
In noaptea înaltă, noaptea senină,
In care știi că mai mult noroc
E să mă scald în trufașul tău foc,
Decât în umila, mai rece, lumină.
1827.

IMITAȚIE

Un sumbru val nepătruns
De orgoliu nesfârșit și ascuns —
Un mister și un vis în stele,
Ar părea zorile vieții mele;
Dar vă spun că acest vis închide
Gândirile tumultuase, lucide,
Ale fințelor care au fost.
Le-ar fi văzuț, poate, mintea mea prost,
De le-ași fi lăsat să treacă ușor,
Privindu-le cu un ochiu visător!
Fie ca nimeni să nu moștenească
Această viziune nepământească —
Pe care-ași fi vrut să o îmblânzesc
In spiritul meu să o vrăjesc:
Speranța îmi strălucea la urmă
Dar, ca timpul luminos, toate se curmă,
Iar odihna mea pe acest pământ,
Scoțând un suspin, se duse în vânt:
Deci nu-mi mai pasă dacă pierl
Cu vreun gând pe care-l iubii.

1827.

« ZIUA CEA MAI FERICITĂ »

I

Ziua cea mai fericită — ora cea mai fericită
A inimii mele, arsă, ofilită,
Nădejdea puterii, a falci de sus,
Știu că s'au dus.

II

Putere! am spus? Da! așa dau de rost
— Au pierit vai! ca o nălucă —
Vedeniilor din vechea tinerețe, ce-au fost —
Și pot să se ducă.

III

Trufie, acum, ce mai fac din tine?
Altă frunte poate-a moștenit
Veninul pe care l-ai turnat în mine —
Spirite-al meu, fi liniștit!

IV

Ziua cea mai fericită — ora cea mai fericită
Cum o pot privi, n'a mai fost privită,
Dar strălucita privire a falei — și a puterii — de orice
mai presus
Știu că s'a dus:

V

Iar dacă nădejdea de tărie și fală
Dată mi-ar fi și acum tot cu chinul
Orei *acesteia* neamicală
Nu aş mai vrea din nou să-i simt spinul:

VI

Era pe-a ei aripă un filtru ascuns
Și'n timp ce fâlfâia — picură din ea
Licoarea — care ar fi fost deajuns
Să distrugă inima, ce o mai cunoștea.
1827.

Traducere din grecește

I M N

LUI ARISTOGITON ȘI HARMODIUS

I

Incoronat cu mirt, voiu ascunde spada,
Ca acei campioni încărcăți de bravură,
Care fierul în tiran împlântară
Și Atenei libertate dădură.

II

Eroi iubiți! sufletele voastre veșnic pribegesc
In insule ce numai fericire trădează;
Unde aleșii demult odihnesc —
Unde Ahil, Diomed, repauzează.

III

Cu proaspăt mirt spada-mi înconjur,
Ca Harmodius, credincios soliei,
Care făcu pe altarul protector
Libații cu sângele Tiraniei,

IV

Voi ce-ați spălat desonoarea Atenei!
Voi răzbunători ai Libertății!
Secolele vor iubi nesfârșit gloria voastră,
Păstrată în cânturile cetății!

1827?

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
STUDIU INTRODUCŢIV	V
PREFAŢĂ	3
ULTIMELE POEME	
Corbul	7
Clopotele	15
Ulalume.	20
Elenei.	24
Annabel Lee	27
Valentină	29
O enigmă	31
Mamei	32
Anei	33
Pentru F — —	38
Pentru Frances S. Osgood	39
Eldorado	40
Eulalie	42
Un vis în alt vis	44
Pentru Maria Luiza (Shew)	46
Mariei Luiza (Shew)	47
Cetatea din mare	49
Somnoroasă	52
Baladă nupțială	55
POEME DE MATURITATE	
Lenore	59

	Pag.
ntru una, în Paradis	61
liseul	63
lăutul băntuit	65
iermele cuceritor	67
Tăcerea	69
Țară de vis	70
La Zante	73
Imn	74
 POEME DE TINEREȚE	
Sonet — Științei	77
Elenei	78
Valea neodihnei	79
Israfel	81
Pentru — —	84
Pentru — —	85
Râului — —	86
Cântec	87
Spiritele morților	88
Un vis	90
Romantă	91
Țara feerică	92
Lacul	94
Steaua serii	96
Imitație	98
« Ziua cea mai fericită »	99
Traducere din grecește	101

Emil Mazou
Minister de Finanțe

M. O., IMPRIMERIA NAȚIONALĂ

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ "CAROL I"
BUCUREȘTI

